

Stavovi, znanje i informacijske potrebe roditelja o dječjem korištenju medija i digitalnih uređaja

Bošnjak, Bernarda

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:002761>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-22**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Sveučilišni diplomski studij Nakladništvo i Informatologija

Bernarda Bošnjak

**Stavovi, znanje i informacijske potrebe roditelja o dječjem
korištenju medija i digitalnih uređaja**

Diplomski rad

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Snježana Stanarević Katavić

Sumentor: prof. dr. sc. Boris Badurina

Osijek, 2024.

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Odsjek za informacijske znanosti

Sveučilišni diplomski studij Nakladništvo i Informatologija

Bernarda Bošnjak

**Stavovi, znanje i informacijske potrebe roditelja o dječjem
korištenju medija i digitalnih uređaja**

Diplomski rad

Društvene znanosti, informacijske znanosti, knjižničarstvo

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Snježana Stanarević Katavić

Sumentor: prof. dr. sc. Boris Badurina

Osijek, 2024.

Izjava

Prilog: Izjava o akademskoj čestitosti i o suglasnosti za javno objavljivanje

Obveza je studenta da donju Izjavu vlastoručno potpiše i umetne kao treću stranicu završnoga, odnosno diplomskog rada.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napisao/napisala te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s navođenjem izvora odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan/suglasna da Filozofski fakultet u Osijeku trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta u Osijeku, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku, 10. rujna 2024.

Bernarda Bošnjak, 0122231903

Ime i prezime studenta, JMBAG

Sažetak

Svrha ovog rada je dati pregled suvremene literature o dječjim navikama korištenja digitalnih uređaja i medija, o mogućim utjecajima medija i digitalnih uređaja na razvoj djece, o medijskom odgoju djece u obitelji te kompetencijama i informacijskim potrebama roditelja u tom kontekstu. Prekomjerno korištenje medija i digitalnih uređaja kod djece može negativno utjecati na njihov tjelesni, socijalni, emocionalni i kognitivni razvoj. Kako bi djeca razvila zdrave navike korištenja medija te kako bi znala kritički vrednovati medijske sadržaje, potrebno je djecu medijski odgajati i medijski opismeniti. Djecu se medijski odgaja u školi, ali ključnu ulogu u medijskom odgoju imaju roditelji jer oni u svom domu reguliraju vrijeme dječje upotrebe digitalnih uređaja te upravljaju medijskim sadržajima koje djeca gledaju. Suvremeni roditelji trebaju odgovarajuće informacije, znanja i kompetencije kako bi bili uspješni u medijskom odgoju svoje djece. U istraživačkom dijelu rada analiziraju se podaci prikupljeni online upitnikom kojim su se istraživali stavovi, iskustva i informacijske potrebe roditelja o dječjoj uporabi medija i digitalnih uređaja. Istraživanjem je obuhvaćen prigodni uzorak roditelja djece od 1. do 4. razreda osnovne škole u Republici Hrvatskoj. Rezultati su pokazali da je velika većina roditelja osviještena o važnosti medijskog odgoja djece, da ograničavaju korištenje digitalnih uređaja djeci te da imaju dogovorena pravila u obitelji za korištenje medija. Više od 80% roditelja smatra da je postavljanje jasnih pravila korištenja digitalnih uređaja ključno, no unatoč tome, u trećini obitelji pravila nisu jasno dogovorena. Značajan broj roditelja mobitele koristi za nagrađivanje ili kažnjavanje djece što nije u skladu s preporukama. Više od 70% roditelja vjeruje da su u velikoj mjeri sposobni podučavati djecu sigurnom korištenju digitalnih uređaja. Međutim, unatoč ovoj visokoj samoprocjeni, više od polovice roditelja izražava zabrinutost oko sadržaja s kojima se djeca susreću i mogućih negativnih utjecaja tehnologije na djecu. Podaci su pokazali da se više od tri četvrtine ispitanika detaljno ili djelomično informiralo o dječjem korištenju medija, a najčešći izvor informacija su roditelji druge djece te stručne organizacije na internetu. Velik broj roditelja (70%) želi dodatne informacije o medijskom odgoju djece. Većina njih informacije traži od drugih roditelja (48,4%) ili stručnih organizacija na internetu (47,1%), a najviše ih zanima kako naučiti djecu sigurnom korištenju digitalnih uređaja i društvenih mreža te kako pomoći djeci da kritički promišljaju o medijskim sadržajima. Među mogućim utjecajima digitalnih tehnologija na djecu, ispitanici su označili da ih najviše zanimaju posljedice utjecaja digitalnih tehnologija na dječje mentalno zdravlje i psihološku dobrobit te na sposobnost koncentracije.

Ključne riječi: informacijske potrebe roditelja, medijske navike djece, medijski odgoj djece, roditeljska medijacija, utjecaji medija na djecu

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Medijske navike djece osnovnoškolske dobi.....	2
2.1. Definicija medija i digitalnih uređaja	2
2.2. Navike korištenja medija i digitalnih uređaja djece rane osnovnoškolske dobi u Hrvatskoj	3
3. Utjecaj medija i digitalnih uređaja na djecu	5
3.1. Utjecaj medija i digitalnih uređaja na tjelesni razvoj djece.....	6
3.2. Utjecaj medija i digitalnih uređaja na socijalni razvoj djece.....	7
3.3. Utjecaj medija i digitalnih uređaja na emocionalni razvoj djece.....	8
3.4. Utjecaj medija i digitalnih uređaja na kognitivni razvoj djece	9
3.5. Utjecaj medija i digitalnih uređaja na digitalnu sigurnost djece	10
4. Medijski odgoj djece.....	12
4.1. Medijska pismenost i medijski odgoj	12
4.2. Medijski odgoj u obitelji.....	14
4.2.1. Roditeljska medijacija.....	15
4.2.2. Preporuke i smjernice za medijski odgoj djece.....	19
5. Stavovi i informacijske potrebe roditelja o medijskom odgoju djece.....	20
6. Istraživanje o stavovima, iskustvima i informacijskim potrebama roditelja o dječjem korištenju medija i digitalnih uređaja.....	23
6.1. Cilj istraživanja i istraživačka pitanja.....	23
6.2. Metoda i instrument istraživanja	23
6.3. Uzorak	24
6.4. Rezultati istraživanja	26
6.5. Rasprava	39
7. Zaključak.....	45

8. Literatura.....	48
9. Prilozi.....	52

1. Uvod

U digitalnom dobu svi se ljudi, pa tako i djeca svakodnevno susreću s medijima i digitalnim uređajima. Oni im služe za zabavu, informiranje, učenje, komuniciranje i dr. Odraslim ljudima, ali posebice djeci mediji su zanimljivi jer nude mnoštvo sadržaja koji omogućuje svojevrsni bijeg od stvarnosti i dosade. Računala i ostali digitalni uređaji djeci su najbolji prijatelji, treći roditelji i njihov prozor u svijet. Danas je tehnologija djeci nužna za svakodnevno funkcioniranje; ona im je poput zraka.¹ Budući da djeca ne znaju sama prepoznati nekvalitetne i potencijalno štetne medijske sadržaje te da prekomjerno korištenje digitalnih uređaja i medija može imati negativne utjecaje na dječji razvoj, nužno je da roditelji medijski odgajaju djecu.

Svrha ovog rada je dati pregled suvremene literature koja govori o dječjim navikama korištenja digitalnih uređaja i medija, o mogućim utjecajima medija i digitalnih uređaja na razvoj djece, te o medijskom odgoju djece u obitelji te kompetencijama i informacijskim potrebama roditelja u tom kontekstu. Ovaj rad podijeljen je na dva dijela; teorijski i istraživački dio. Na početku teorijskog dijela rada definiraju se mediji i digitalni uređaji, navode se njihove prednosti i nedostaci te se u istom poglavlju predstavlja istraživanje o navikama korištenja medija i digitalnih uređaja djece rane osnovnoškolske dobi koje je provedeno u Hrvatskoj 2017. godine. Budući da danas djeca kreću koristiti digitalne uređaje u vrlo ranoj dobi, vrlo je bitno ukazati na moguće posljedice prekomjernog korištenja digitalnih uređaja i medija u ranoj dječjoj dobi. U trećem poglavlju navode se (većinom negativni) utjecaji medija i digitalnih uređaja na razvoj djece. Prekomjerno korištenje medija i digitalnih uređaja u vrlo ranoj dječjoj dobi može imati značajne posljedice na dječji tjelesni, socijalni, emocionalni i kognitivni razvoj. U poglavlju su predstavljena značajna istraživanja kojima se potvrđuje povezanost između korištenja digitalnih uređaja i različitih aspekata dječjeg razvoja. U idućem poglavlju definira se pojam medijske pismenosti i medijskog odgoja te se pojašnjava zašto su isti važni u odgoju današnje djece. U istom poglavlju navode se izazovi s kojima se susreću suvremeni roditelji u digitalnom dobu te se pojašnjavaju strategije medijskog odgoja djece, odnosno vrste roditeljske medijacije. Na kraju poglavlja navode se smjernice i preporuke za roditelje koje im mogu olakšati medijsko odgajanje djece. U petom poglavlju predstavljaju se istraživanja koja se bave informacijskim potrebama roditelja o dječjem korištenju medija.

¹ Usp. Bilić, V. Odgajanje i odrastanje u digitalnom vremenu. Zagreb: Obrazovni izazovi, 2020. Str. 17.

U drugom dijelu rada predstavljeno je istraživanje čiji je cilj bio utvrditi kakvi su stavovi, iskustva i informacijske potrebe roditelja o dječjoj upotrebi medija i digitalnih uređaja.

2. Medijske navike djece osnovnoškolske dobi

2.1. Definicija medija i digitalnih uređaja

Riječ medij potječe iz latinskog jezika i predstavlja sredstvo za prijenos poruka, obavijesti i vijesti širem krugu ljudi. Mediji se razlikuju prema nekoliko kriterija među kojima je prvi kriterij tip. Prema njemu se razlikuju knjige, novine, film, radio, televiziju i dr. tipove medija. Prema drugom kriteriju kojeg čine razina i doseg medija razlikuju se lokalni, nacionalni i međunarodni mediji. Idući kriterij je oblik vlasništva, a prema njemu se razlikuju javni, državni i komunalni mediji. Posljednji kriterij je program i način privređivanja, a razlikuju se javni i komercijalni mediji.² Pod pojmom medija često se podrazumijevaju masovni mediji kao što su televizija, radio, novine te novi mediji kao što su internet, društvene mreže i dr.³ Masovni mediji definiraju se kao sredstva masovnog komuniciranja. Zakon o medijima iz 2013. godine u masovne medije uključuje samo medije koji informiraju kao što su novine, radio, televizija itd. Ne uključuje knjige, udžbenike i ostale nositelje informacija koji služe za obrazovanje, kulturni proces i sl. Neki znanstvenici se s tim ne slažu jer i knjige, filmovi i dr. mogu utjecati na pojedince i njihovo ponašanje, odnosno na cjelokupno društvo.⁴ Prema Hrvatskoj enciklopediji masovni mediji podrazumijevaju komunikacijska sredstva masovnog priopćavanja, sredstva javnog priopćavanja i ustanove koje imaju utjecaj na značajan broj čitatelja, gledatelja i slušatelja.⁵ Enciklopedija Britannica pod masovnim medijima podrazumijeva tisak, televiziju, film, internet, audio i video zapise te radio.⁶ Kada se govori o medijima u suvremenom vremenu, nužno je spomenuti i digitalne uređaje pomoću kojih se zaprimaju ili kreiraju medijski sadržaji, a neki od digitalnih uređaja su mobilni telefoni, osobna računala, tableti, igraće konzole, bežični uređaji i dr.⁷ Medijski sadržaj definira se kao poruke koje se proizvode, koriste i prenose putem medijskih i komunikacijskih platformi.

² Usp. Masovni mediji. // Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. URL: <https://enciklopedija.hr/clanak/masovni-mediji> (2024-07-02)

³ Usp. Djeca i mediji : knjižica za roditelje i skrbnike djece / priredili Robert Tomljenović, Marin Ilej i Gorana Banda. Zagreb : Agencija za elektroničke medije : UNICEF-ov ured za Republiku Hrvatsku, 2018. Str. 4-5.

⁴ Usp. Pojmovnik. Medijska pismenost.hr. URL: <https://www.medijskapismenost.hr/pojmovnik/> (2024-07-13)

⁵ Usp. Masovni mediji. Nav. dj.

⁶ Usp. Duignan, B. Mass media. // Encyclopedia Britannica. URL: <https://www.britannica.com/topic/mass-media> (2024-07-02)

⁷ Usp. Perić, K...[et al.]. Pregled istraživanja o povezanosti upotrebe digitalne tehnologije i razvoja djece. // Društvena istraživanja : časopis za opća društvena pitanja 31, 2(2022), str. 345. URL: <https://hrcak.srce.hr/280293> (2024-07-02)

Medijski sadržaji su SMS poruke, video igrice, vijesti, filmovi, televizijski programi i dr.⁸ Mediji služe ljudima i imaju utjecaj na njih, a utjecaji mogu biti i pozitivni i negativni.⁹ Prema Maji Žitinski mediji mogu uveliko utjecati na čovjekov pogled na svijet i perspektivu, izrazito na djecu.¹⁰ Mediji mogu služiti djeci kao sredstvo zabave i razonode, ali mogu imati i negativan utjecaj na njihov život. Primjerice, mediji mogu negativno utjecati na djecu putem oglašavanja, senzacionalizma, mogu ih izlagati nasilju, dječjoj pornografiji itd.¹¹

2.2. Navike korištenja medija i digitalnih uređaja djece rane osnovnoškolske dobi u Hrvatskoj

U Hrvatskoj je provedeno nekoliko istraživanja koja su se bavila temom medijskih navika djece i mladih. Poliklinika za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba i Hrabri telefon 2008. godine proveli su istraživanje kojim su se istraživale navike i iskustva djece tijekom korištenja mobitela, interneta i drugih tehnologija. Cilj je bio ispitati djecu kako koriste internet i u koje svrhe, ustanoviti jesu li djeca izložena neželjenom seksualnom sadržaju i uvidjeti postoje li iskustva s elektroničkim nasiljem. U istraživanju su sudjelovala djeca od 11 do 18 godina.¹² Navedene institucije 2016. i 2017. godine provele su prvo nacionalno istraživanje koje se bavilo temom predškolske djece pred malim ekranima u kojemu su sudjelovali roditelji djece predškolske dobi¹³ te su provele istraživanje o iskustvima i ponašanjima djece na internetu i društvenoj mreži Facebook. Tim istraživanjem htjelo se uvidjeti kakve su dječje navike tijekom korištenja interneta. U istraživanju su sudjelovala djeca i mladi od 11 do 18 godina.¹⁴ Istraživanje Ciboci, Kanižaj i Labaš iz 2013. godine istraživalo je stavove roditelja o medijskom odgoju, ali i medijske navike roditelja i djece predškolske dobi.¹⁵ Budući da navedena istraživanja nisu istraživala medijske navike djece rane osnovnoškolske dobi, njihovi rezultati neće biti predstavljeni u ovom radu. Zbog tog razloga u

⁸ Usp. Djeca i mediji : knjižica za roditelje i skrbnike djece. Nav. dj., str. 5.

⁹ Usp. Labaš, D.; Marinčić, P. Mediji kao sredstvo zabave u očima djece. // Medianali 12, 15(2018), str. 3. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/288270> (2024-07-02)

¹⁰ Usp. Žitinski, M. Što je medijska pismenost? // Obnovljeni život 64, 2(2009), str. 233-246. Citirano prema: Labaš, D.; Marinčić, P. Nav. dj., str. 3.

¹¹ Usp. Labaš, D.; Marinčić, P. Nav. dj., str. 5.

¹² Usp. Istraživanje o korištenju Interneta, mobitela i drugih tehnologija, 2010. URL: <https://www.poliklinika-djeca.hr/istrazivanja/istrazivanje-o-koristenju-interneta-mobitela-i-drugih-tehnologija/> (2024-08-24)

¹³ Usp. Prvo nacionalno istraživanje o predškolskoj djeci pred malim ekranima (rezultati), 2017. URL: <https://www.poliklinika-djeca.hr/istrazivanja/prvo-nacionalno-istrazivanje-o-predskolskoj-djeci-pred-malim-ekranima/> (2024-08-24)

¹⁴ Usp. Istraživanje o iskustvima i ponašanjima djece na Internetu i na društvenoj mreži Facebook, 2014. URL: <https://www.poliklinika-djeca.hr/istrazivanja/istrazivanje-o-iskustvima-i-ponasanjima-djece-na-internetu-i-na-drustvenoj-mrezi-facebook-2/> (2024-08-24)

¹⁵ Usp. Ciboci, L.; Kanižaj, I.; Labaš, D. Media education from the perspective of parents of preschool children: challenges and trends in free time media use. // Medijska istraživanja : znanstveno-stručni časopis za novinarstvo i medije 20, 2(2014), str. 57. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/197614> (2024-08-24)

nastavku poglavlja predstavljeno je samo istraživanje *HR Kids Online* koje se, između ostalih, bavilo ciljanom populacijom ovoga rada, a to su djeca nižih razreda osnovne škole.

U Hrvatskoj je 2017. godine provedeno prvo reprezentativno istraživanje koje se bavilo digitalnim navikama djece i njihovom sigurnošću na internetu. U istraživanju su sudjelovala djeca od 9 do 17 godina, točnije sudjelovalo je njih 1017 i njihovi roditelji. Među njima bilo je 307 djece u dobi od 9 do 11 godina koja su u središtu interesa ovoga rada. Ovo istraživanje provodilo se kao dio međunarodnog projekta *EU (Global) Kids Online*. Cilj projekta bio je istražiti prednosti i nedostatke korištenja interneta od strane djece, a rezultati će koristiti za kreiranje obrazovnih politika kako bi se povećala svijest o prijetnjama na internetu.¹⁶

Za ovaj rad značajni su rezultati djece u dobi od 9 do 11 godina, stoga su u nastavku prikazani rezultati koji se odnose na djecu navedene dobi. Rezultati su pokazali da više od 80% djece posjeduje vlastiti mobilni telefon te da najviše internet koriste za gledanje video zapisa te za učenje novih stvari. Internet najviše koriste za dopisivanje s prijateljima i obitelji putem različitih aplikacija, za pristupanje društvenim mrežama te za igranje igrice s drugim osobama. Rezultati su pokazali da 35% djece ima profil na nekoj društvenoj mreži ili na mrežnoj stranici za igranje igrice te najviše koriste YouTube, Viber pa zatim Facebook. Djeca navedene dobi u najvećoj mjeri prihvaćaju zahtjeve za prijateljstvo na društvenim mrežama samo ako poznaju tu osobu. Što se tiče upoznavanja novih osoba na internetu, samo 10% djece komuniciralo je s nepoznatim osobama, a samo se njih 3% upoznalo s tim osobama uživo.¹⁷

Internet nudi brojne prednosti u pogledu komunikacije, učenja, informacija i zabave, ali nosi i brojne opasnosti koje djecu mogu uznemiriti. 9% djece izjavilo je da su se u godinu dana za vrijeme provođenja istraživanja susrela s uznemirujućom situacijom na internetu te 17,9% roditelja te djece izjavilo je da je njihovo dijete bilo uznemireno nečime na internetu. Što se tiče elektroničkog nasilja, njemu su više podložna starija djeca, nego mlađa. Tako je 4% djece u dobi od 9 do 11 godina bilo izloženo nekom obliku elektroničkog nasilja. Najčešći oblici nasilja bili su zaprimanje neprimjerenih poruka te izostavljanje iz grupa. Djeca koja su doživjela nasilje u stvarnosti, doživljavaju ga i u virtualnom svijetu. Još jedan od problema na internetu je izlaganje djece seksualnim sadržajima. Rezultati pokazuju da je 2% djece od 9 do 11 godina postavljalo pitanja seksualnog karaktera, 2,3% bilo je izloženo seksualnim porukama, a 9% seksualnim

¹⁶ Usp. Ciboci, L...[et al.]. Nacionalno istraživanje o sigurnosti djece na internetu: *HR Kids Online*, 2020. Str. 4. URL: <http://hrkids.online/prez/EUKidsOnlineHRfinal.pdf> (2024-07-29)

¹⁷ Usp. Isto, str. 5-21.

fotografijama. Trećina djece od 9 do 11 godina nenamjerno se susrela sa seksualnim fotografijama.¹⁸

3. Utjecaj medija i digitalnih uređaja na djecu

Utjecaj medija nije jednak na sve korisnike jer određeni čimbenici pojačavaju ili smanjuju njihov utjecaj. Primjerice, nekakav medijski sadržaj može negativno utjecati na mlađu djecu ili djecu određenih osobina, dok na drugu djecu možda neće imati takav utjecaj. Kada se govori o utjecaju medija na djecu, treba voditi brigu i o razvojnim osobinama djece, svrsi i karakteristikama medijskih sadržaja te o društvenom i obiteljskom okružju djece. Djetetova dob jedan je od najznačajnijih čimbenika jer pokazuje njegov psihofizički razvoj uz moguća odstupanja budući da se svako dijete razvija svojim tempom. Nasilni sadržaj može negativno utjecati na djecu predškolske dobi jer još uvijek uče kako upravljati svojim osjećajima, dok su starija djeca otpornija na takav sadržaj budući da znaju upravljati svojim ponašanjem. Neka istraživanja pokazala su i da spol djece može utjecati na učinke medija, no postoje i istraživanja koja to ne potvrđuju. Dokazano je da izloženost nasilju kod djevojčica može utjecati na neizravnu agresivnost u starijoj dobi, a kod dječaka može utjecati na fizičku agresivnost. Socioekonomski status obitelji kao što su prihodi i obrazovni stupanj roditelja mogu utjecati na dječje korištenje medija. Navodi se da djeca čiji su roditelji imućniji, manje vremena provode koristeći medije i digitalne uređaje i više vremena provode baveći se ostalim aktivnostima, dok djeca čiji su roditelji slabijeg socioekonomskog statusa više vremena provode koristeći medije i mogu biti izloženija negativnom sadržaju, a kao razlog se navodi da im roditelji ne mogu priuštiti bavljenje ostalim aktivnostima.¹⁹

Utjecaj medija na djecu složen je fenomen. Prema kultivacijskoj teoriji mediji mogu utjecati na viđenje svijeta jer ga prikazuju na određeni način. Mediji nerijetko negativno prikazuju svijet pa djeca mogu steći dojam da je svijet vrlo opasan i zao. Mogu imati značajan utjecaj na socijalizaciju djeteta, ali i na gotovo sva druga područja funkcioniranja i razvoja djece i tinejdžera.²⁰ U nastavku ovog poglavlja prikazano je kako mediji utječu na tjelesni, socijalni, emocionalni, kognitivni razvoj djece te na ostale aspekte života.

¹⁸ Usp. Isto, str. 22-29.

¹⁹ Usp. Preporuke za zaštitu djece i sigurno korištenje elektroničkih medija / urednik Robert Tomljenović. Zagreb: Agencija za elektroničke medije, 2016. Str. 14-15.

²⁰ Usp. Isto, str. 16.

3.1. Utjecaj medija i digitalnih uređaja na tjelesni razvoj djece

Mnoga istraživanja pokazala su povezanost između vremena korištenja digitalnih uređaja i medija i tjelesne aktivnosti. Djeca koja više vremena provode koristeći digitalne uređaje ili medije imaju smanjenu tjelesnu aktivnost, manje vremena provode u prirodi ili baveći se drugim aktivnostima poput sporta, ali postoje istraživanja u kojima ta povezanost nije značajna. To se pojašnjava time da je povezanost veća kod djece koja ni inače nisu tjelesno aktivna, što ne znači da će biti tjelesno aktivnija ako budu kraće koristili digitalne uređaje i medije. Utvrđena je i povezanost između povećane tjelesne težine i vremena korištenja digitalnih uređaja. Djeca školske dobi koja više vremena koriste medije, imaju veću tjelesnu težinu. Metaanaliza 40 radova o povezanosti vremena korištenja digitalnih uređaja i tjelesne težine pokazala je da u 33 rada postoji pozitivna povezanost. Djeca koja koriste digitalne uređaje više od 2 h, imaju veću tjelesnu težinu. Korištenje medija i digitalnih uređaja ima negativan utjecaj i na dječji san. Djeca koja više vremena koriste digitalne uređaje imaju problema sa spavanjem, odlaze na spavanje u kasnijim satima, kraće spavaju, bude se noću, umorni su tijekom dana itd. Istraživanja su ukazala da djeca osnovnoškolske dobi koja prije spavanja koriste uređaje imaju probleme sa spavanjem, pogotovo ako gledaju nasilne sadržaje. Duže korištenje digitalnih uređaja kod djece uzrokuje umor očiju, bolove u vratu te simptome suhog oka (djeca od 4. do 18. godine) i kratkovidnost (djeca od 3. do 19. godine). Djeca koja duže koriste digitalne uređaje imaju poteškoće u rukama, točnije smanjenu aktivnost ruku, slabiji stisak, bolove u rukama, zglobovima i prstima (djeca od 7. do 18. godine). Međutim, važno je imati u vidu da povezanost između korištenja digitalnih uređaja i tjelesnog razvoja djece nije jednostavna i jednosmjerna. Povezanost ovisi o moderatorima digitalne tehnologije, primjerice o vrsti digitalnih uređaja te o osobinama djece kao što su spol, dob i tjelesna aktivnost.²¹

Istraživanja u knjizi *Preporuke za zaštitu djece i sigurno korištenje elektroničkih medija* pokazala su povezanost između gledanja raznih audiovizualnih sadržaja kod djece predškolske i školske dobi i prekomjerne težine u djetinjstvu, adolescentskoj ili odrasloj dobi. Neki od razloga ove povezanosti su prekomjerno sjedenje, učestalo korištenje medija i digitalnih uređaja, prekomjerna količina oglasa nezdrave hrane i pića, navike jedenja tijekom gledanja te kraće vrijeme spavanja. Ako djeca i tinejdžeri gledaju sadržaje koji uključuju cigarete, drogu, opijanje alkoholom, postoji mogućnost negativnog utjecaja. Mediji mogu i negativno utjecati na pogled o vlastitom tijelu kod adolescenata jer nameću ideale ljepote koji su nedostižni te mogu dovesti do

²¹ Usp. Perić, K...[et al.]. Nav. dj., str. 345-347.

nezadovoljstva vlastitim tijelom i problema u prehrani. Djeca već od 6. godine pokazuju nezadovoljstvo vlastitim tijelom.²²

3.2. Utjecaj medija i digitalnih uređaja na socijalni razvoj djece

Korištenje digitalnih uređaja može imati negativan utjecaj i na socijalni razvoj djece. Primjerice, ako su djeca izložena agresivnom sadržaju na televiziji, njihovo će ponašanje biti agresivnije. S druge strane, djeca koja su izložena prosocijalnim sadržajima, pokazat će pozitivnije ponašanje. Slična povezanost uočena je u istraživanjima igranja video igrice. Međutim, postoje istraživanja koja ne pokazuju povezanost između izloženosti agresivnim sadržajima i agresivnog ili prosocijalnog ponašanja. Na jačinu povezanosti utječu individualne osobine djece i obilježja odnosa roditelj-dijete. Nadalje, istraživanja su pokazala da je korištenje digitalnih uređaja povezano s kvalitetom i kvantitetom socijalnih odnosa, posebice kod tinejdžera. Podaci pokazuju da djeca koja više upotrebljavaju digitalne uređaje, manje vremena provode u komunikaciji s roditeljima i da češće dolaze u sukob s njima. Nekoliko istraživanja ukazuje na negativnu povezanost između korištenja digitalnih uređaja i prijateljskih odnosa u vidu niže prijateljske potpore ukoliko više koriste uređaje, dok druga istraživanja ukazuju na to da ako se djeca više trude oko online komunikacije, to im može učvrstiti prijateljstva (najčešće kod tinejdžera) te se mogu bolje povezati s vršnjacima. Dakako, povezanost korištenja uređaja i prijateljskih odnosa ovisi o individualnim osobinama djece. Zaključno, istraživanja pokazuju da povezanost između korištenja digitalnih uređaja i socijalnog razvoja djece postoji, ali ovisi o vremenu korištenja uređaja, sadržajima kojima su djeca izložena te njihovim osobinama.²³

Psihologinja Severina Hađija navodi da je povezanost između pojačanog upotrebljavanja medija i agresivnog ponašanja kod djece dosta istražena tema. Nasilni je sadržaj za 9% više prisutan u dječjim televizijskim programima u odnosu na druge programe, a crtani su filmovi najnasilniji. Dokazano je da u crtićima ima više nasilnih sadržaja nego u akcijskim filmovima te da gledanje nasilnih sadržaja kod djece smanjuje suzdržanost i samokontrolu. Nasilni sadržaj kod djece izaziva agresivno ponašanje, a agresivnija djeca biraju nasilne sadržaje. Brojna istraživanja potvrđuju povezanost između prekomjernog korištenja medija i agresivnog ponašanja.²⁴ Laura Berk u svojoj knjizi *Dječja razvojna psihologija* (1986.) navodi istraživanje koje je proveo

²² Usp. Preporuke za zaštitu djece i sigurno korištenje elektroničkih medija. Nav. dj., str. 21.

²³ Usp. Perić, K...[et al.]. Nav. dj., str. 347-348.

²⁴ Usp. Hađija, S. Efekti prekomjernog korištenja digitalnih uređaja na ponašanje djece u ranoj dobi. // Vjesnik 20, 55(2021), str. 22-24. URL: https://www.zzjzdnz.hr/downloadf/vjesnik_br_55.pdf (2024-07-06)

Williams u jednom gradu u Kanadi. Stanovnike su ispitivali prije nego im je TV prijem bio dostupan i nakon što su koristili TV dvije godine. Rezultati su pokazali da je kod djece porasla verbalna i fizička agresija tijekom igre.²⁵ Problem nastaje i kada roditelji digitalne uređaje i razne medije koriste kao sredstvo umirivanja jer djeca u ranoj dobi nemaju dovoljnu razvijenu samoregulaciju te u kasnijoj dobi počnu prekomjerno koristiti digitalne uređaje.²⁶

Djeca su podložna imitiranju modela koje vide u raznim medijima pa su tako podložna i imitiranju agresivnih ponašanja ako učestalo gledaju nasilan sadržaj. Učestalo gledanje nasilnih sadržaja kod djece može povećati agresiju i smanjiti osjetljivost na nasilje.²⁷ Eksperiment autora Dillona i Bushmana dokazuje da djeca usvajaju agresivno ponašanje iz medija. Djecu su rasporedili u dvije skupine od kojih je prva skupina gledala film u kojemu su prikazane scene s pištoljem, a u drugoj su skupini te scene izbrisane. Nakon što su pogledali film, djeca su odvedena u igraonicu u kojoj su se nalazili razni predmeti kao i lažni pištolji. Utvrđeno je da su se pištoljem više služila djeca iz prve skupine, nego iz druge.²⁸ Djeca imitiraju ona ponašanja za koja su modeli nagrađeni ili nisu kažnjeni, dok će ponašanja za koja su kažnjeni zapamtiti i neće ih imitirati. Djeca iz medija uče ponašanja i scenarije koje nisu doživjela pa će kada se nađu u sličnoj situaciji imitirati ponašanja koja su naučila iz medija. Primjerice, ako se dijete nađe u sukobu, a do sada se nije našlo u sličnoj situaciji, primijenit će sličan scenarij koji je vidjelo u medijima. Međutim, djeca iz medija mogu usvojiti i ponašanja koja su pozitivna, primjerice uče pomagati drugima, biti suosjećajni i tolerantni.²⁹ Djeca koja provode više vremena koristeći medije i digitalne uređaje imaju smanjenu sposobnost samoregulacije. Kao što je i ranije navedeno, roditelji medije i digitalne uređaje koriste za umirivanje djece ili odvratanje pažnje, no roditelji time ne čine dobro svojoj djeci jer time izazivaju ovisnost o ekranima.³⁰

3.3. Utjecaj medija i digitalnih uređaja na emocionalni razvoj djece

Istraživanja pokazuju da je učestalo korištenje digitalnih uređaja povezano s problemima u emocionalnom razvoju djece, najčešće kod tinejdžera. Kod tinejdžera prekomjerno korištenje digitalnih uređaja povezano je s brojnim emocionalnim i psihološkim poteškoćama kao što su

²⁵ Usp. Williams, T. M. The impact of television: a natural experiment in three communities. Orlando: Academic Press, 1986. Citirano prema: Hađija, Severina. Nav. dj., str. 23.

²⁶ Usp. Hađija, S. Nav. dj., str. 23.

²⁷ Usp. Isto.

²⁸ Usp. Dillon, K. P.; Bushman, B. J. Effects of exposure to gun violence in movies on children's interest in real guns. // JAMA Pediatrics 171, 11(2017), str. 1057-1062. Citirano prema: Hađija, S. Nav. dj., str. 23.

²⁹ Usp. Preporuke za zaštitu djece i sigurno korištenje elektroničkih medija. Nav. dj., str. 16-19.

³⁰ Usp. Hađija, S. Nav. dj., str. 23.

depresija, anksioznost, nisko samopoštovanje, agresija i dr. Naravno, postoje i istraživanja koja ne potvrđuju povezanost između navedenih pojava, pogotovo u razdoblju predškolske dobi. Utvrđeno je da povezanost korištenja digitalnih uređaja i medija i emocionalnog razvoja ovisi o raznim čimbenicima kao što su obilježja djece (npr. spol), vrste digitalnih uređaja i medija te kvaliteta prijateljstava kod tinejdžera. Uporaba digitalnih uređaja za umirivanje mlađe djece narušava njihov emocionalni razvoj i samoregulaciju. Problem nastaje kada se djeci oduzmu digitalni uređaji. Tada se pojavljuju raznorazne emocije, djeca postanu anksiozna, usamljena i uzrujana. Iako istraživanja pokazuju da postoji povezanost između uporabe digitalnih uređaja i problema u emocionalnom razvoju djece, važno je naglasiti da je ta povezanost slaba.³¹

Mediji imaju i pozitivne učinke na emocionalni razvoj djece, osobito djevojčica. One iz televizijskih programa i ostalih audiovizualnih sadržaja uče o emocijama, kako ih prepoznati i nositi se s njima. No, postoje i negativni učinci kao što su strah koji djeca dožive gledajući određene audiovizualne sadržaje. Djecu predškolske i mlađe osnovnoškolske dobi plaše likovi kao što su duhovi, vještice i čudovišta, dok se starija djeca (8 do 12 godina) boje nasilnih scena jer smatraju da bi se i njima slično moglo dogoditi. Djeca u toj dobi, ali i starije dobi osjetljivija su na uznemirujuće prizore u medijima.³²

3.4. Utjecaj medija i digitalnih uređaja na kognitivni razvoj djece

Brojna istraživanja ukazuju na to da korištenje digitalnih uređaja može utjecati i na dječji kognitivni razvoj. Djeci predškolske dobi, koja više vremena upotrebljavaju digitalne uređaje, duže treba da usvoje jezik te imaju lošije rezultate u testovima kognitivnih sposobnosti. Djeca kada pišu rukom, a ne po zaslonu ili tipkovnici, lakše usvajaju znanje o slovima i vizualno-prostorne vještine. Kod djece koja učestalije koriste digitalne uređaje, dolazi do lošije funkcije pokreta, produktivnosti te do slabijih jezičnih sposobnosti. Utjecaj digitalnih uređaja na mozak ovisi o tome koje su dobi djeca, koje sadržaje gledaju, sociodemografskim obilježjima obitelji i djece te o vrsti medija koje koriste. Tako, primjerice, gledanje televizije kod djece predškolske dobi negativno utječe na kognitivni razvoj, dok kod djece starije dobi ne utječe u tolikoj mjeri. Istraživači su otkrili da obrazovni programi za razliku od ostalih programa pozitivnije utječu na dječji kognitivni razvoj. Još neki od negativnih učinaka češćeg korištenja digitalnih uređaja od strane djece su problemi u pažnji kod djece, sporija obrada podataka i poteškoće u procesuiranju izmjene zadataka. Ovi učinci

³¹ Usp. Perić, K...[et al.]. Nav. dj., str. 348-350.

³² Usp. Preporuke za zaštitu djece i sigurno korištenje elektroničkih medija. Nav. dj., str. 18.

također ovise o sadržaju koji djeca konzumiraju i o njihovoj dobi. Nadalje, analiza istraživanja pokazuje da je češća uporaba digitalnih uređaja povezana sa slabijim školskim uspjehom. Postoje i istraživanja koja su dokazala suprotno, odnosno da češće korištenje digitalnih uređaja u svrhu obrazovanja pozitivno utječe na školski uspjeh. Zaključno, istraživanja pokazuju nisku povezanost između korištenja digitalnih uređaja i kognitivnog razvoja djece te ovise o nizu čimbenika kao što su dob djece, namjeni za koju se koriste uređaji te o vremenu korištenja i sadržaju koji pregledavaju. Pojačano korištenje digitalnih uređaja negativnije utječe na kognitivni razvoj djece koja su u ranom razvoju.³³

Mediji utječu i na moralni razvoj djeteta, odnosno njegov način razmišljanja, osjećanja i ponašanja prema drugima. Cilj moralnog razvoja je da dijete može prepoznati što je moralno, a što nije te da se pridržava moralnih standarda u društvu. Nasilni sadržaji mogu negativno utjecati na dječji moralni razvoj, no tu važnu ulogu imaju roditelji koji bi djeci trebali pojasniti pravila u društvu i zašto ih je bitno slijediti. Ako roditelji pojašnjavaju djeci društvena pravila, nadziru djecu, ostvaruju dvosmjernu komunikaciju, djeca će bolje moralno rasuđivati. Ako roditelji naglašavaju kontrolu te kažnjavaju djecu ako nešto nemoralno učine, djeca će misliti da je moralno prihvatljivo svako ponašanje za koje nisu kažnjeni.³⁴

3.5. Utjecaj medija i digitalnih uređaja na digitalnu sigurnost djece

Kada se govori o utjecaju medija na djecu, vrlo je važno istaknuti digitalnu sigurnost djece tijekom korištenja digitalnih uređaja. Kako bi se omogućilo razumijevanje ovog potpoglavlja, na početku se objašnjava pojam digitalne sigurnosti. Prema Hrvatskoj enciklopediji digitalna, odnosno računalna sigurnost skup je postupaka i mjera kojim se osiguravaju podaci koji su pohranjeni u računalima. Gubitak i zlouporaba digitalnih podataka može izazvati veliku katastrofu i zbog toga je digitalna sigurnost izuzetno važna jer štiti podatke od gubitka, oštećenja ili neovlaštenog pristupa.³⁵ Digitalna sigurnost odnosi se na mjere opreza koje roditelji poduzimaju kako bi zaštitili svoju djecu od prijetnji na internetu.³⁶

³³ Usp. Perić, K...[et al.]. Nav. dj., str. 350-351.

³⁴ Usp. Preporuke za zaštitu djece i sigurno korištenje elektroničkih medija. Nav. dj., str. 19-20.

³⁵ Usp. Računalna sigurnost. // Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013 – 2024. URL: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=68380> (2024-01-06)

³⁶ Usp. Davis, V. Interconnected but underprotected? parents' methods and motivations for information seeking on digital safety issues. // *Cyberpsychology, behavior, and social networking* 15, 12(2012), str. 669. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/23098226/> (2024-01-24)

Napredak tehnologije u mnogim aspektima olakšao je život društva, no doveo je i do nastanka novog oblika kriminala tzv. *cyber* kriminala. *Cyber* kriminal definira se kao ilegalna računalna aktivnost koja se odvija putem globalne elektronske mreže. Neki od primjera *cyber* kriminala su narušavanje autorskih prava, krađa i zlouporaba osobnih podataka, piratstvo itd. Internet je mjesto bez cenzure te se djeca lako mogu susresti s nasiljem, mržnjom, vulgarnosti i stoga ih je potrebno zaštititi. Roditelji bi trebali nadzirati svoju djecu kako bi vidjeli u koje svrhe koriste internet. Međutim, djeca se puno bolje snalaze s novom tehnologijom pa će vrlo lako izmanipulirati roditelje kako bi koristili internet kako žele. Najčešća meta *cyber* kriminalaca upravo su djeca. Dječja pornografija, internetsko zlostavljanje (engl. *cyberbullying*) i trgovanje djecom najopasniji su oblici *cyber* kriminala kada su djeca u pitanju.³⁷ Zbog svih navedenih problema potrebno je donijeti zakonsku regulativu o zaštiti djece na internetu, no postavlja se pitanje može li se uopće zaštititi djecu na internetu. Bez obzira što su pokrenute brojne inicijative, djeca i dalje nisu sigurna na internetu. Problem korištenja interneta od strane djece je taj što nitko ne može nadzirati što pregledavaju.³⁸

U nastavku se navode tri istraživanja koja se bave zaštitom djece i njihove privatnosti na internetu, a odabrana su iz razloga što se bave iskustvima roditelja o medijskom odgoju djece. Istraživanje autora Denić et al. (2017.) koje je provedeno na Kosovu pokazalo je da roditelji nisu u velikoj mjeri informatički pismeni što dovodi do toga da ne nadziru aktivnosti djece na internetu. Roditelji ne koriste softvere za ograničavanje pristupa određenim sadržajima te ne razgovaraju sa svojom djecom o opasnostima na internetu.³⁹ Istraživanje autorice Davis (2012.) također pokazuje da roditelji nisu dovoljno informatički i informacijski pismeni da bi poučavali svoju djecu kako da budu zaštićeni i sigurni na internetu⁴⁰, a istraživanje autorice Levy (2017.) pokazalo je da mali postotak roditelja nadzire djetetove aktivnosti na digitalnim uređajima te više od polovice roditelja ne razgovara sa svojom djecom o opasnostima na internetu.⁴¹ Treba uzeti u obzir da su istraživanja stara 7 i više godina i da se situacija vjerojatno uvelike promijenila jer je tehnologija danas postala sastavni dio svih aspekata ljudskog života. Iz navedenih istraživanja može se zaključiti da roditelji ne kontroliraju i ne nadziru dječju aktivnost na internetu, ne komuniciraju s djecom o opasnostima

³⁷ Usp. Ružić, N. Zaštita djece na Internetu. // Nova prisutnost 9, 1(2011), str. 156-157. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/107746> (2024-01-08)

³⁸ Usp. Isto, str. 161-164.

³⁹ Usp. Denić, N...[et al.]. Prilog istraživanju zaštite djece u korištenju Interneta. // Tehnički vjesnik 24, 2(2017), str. 525-533. URL: <https://hrcak.srce.hr/186097> (2024-01-09)

⁴⁰ Usp. Davis, V. Nav. dj., str. 669-674.

⁴¹ Usp. Levy, E. Parenting in the digital age: how are we doing. London: Parent Zone: Making the Internet work for Families, 2017. Str. 1-10. URL: https://parentzone.org.uk/sites/default/files/2021-12/PZ_Parenting_in_the_Digital_Age_2017.pdf (2024-01-24)

i prijetnjama u digitalnom okruženju te je potrebno povećati svijest i educirati roditelje kako bi mogli adekvatno zaštititi djecu u digitalnom okruženju.

4. Medijski odgoj djece

4.1. Medijska pismenost i medijski odgoj

Jezik medija služi se fotografijama, tiskom, govorom, glazbom, gestama, bojom, a on se uči tako što se ljudi medijski opismenjuju. Medijska pismenost pomaže pri razumijevanju kako mediji funkcioniraju.⁴² Mirela Tolić medijsku pismenost definira kao najnižu razina stjecanja osnovnih vještina za prepoznavanje vizualnih simbola, rada na računalu i medijskim sredstvima.⁴³ Medijska pismenost definira se još kao skup društvenih, tehničkih, kognitivnih, kreativnih i građanskih kompetencija koje daju pristup medijima, omogućuju kritičko razumijevanje medijskih sadržaja i kreativan odnos prema medijima.⁴⁴

Zbog sve veće prisutnosti medija danas se medijska pismenost smatra jednom od najvažnijih kompetencija. Medijska pismenost podrazumijeva pristup, analizu, vrednovanje i stvaranje poruka u medijima u različitim oblicima. Navedena definicija ukazuje na povezanost medijske pismenosti i tehnologije za pristupanje medijskom sadržaju, navodi se važnost kritičkih sposobnosti, sposobnosti analiziranja i vrednovanja koje su nužne za interpretaciju i razumijevanje medijskih sadržaja te komplementarnost proizvodnje sadržaja kao alata za učenje koji je ključan za unapređivanje kritičkih vještina. Medijski pismene osobe vrlo dobro se snalaze pri korištenju medijske tehnologije, razumiju kako se stvara medijski sadržaj, sposobne su kritički analizirati tehnike, jezik i poruke u medijima, znaju prepoznati štetne medijske sadržaje i dr.⁴⁵

Čimbenici koji utječu na medijsku pismenost djece su kulturološke razlike, društvena okolina, zatim trajanje, način, sadržaj i dob djece. Važan čimbenik kod medijskog opismenjavanja djece je dob. Mlađa djeca sklonija su više vjerovati medijima jer im sposobnost moralnog rezoniranja nije razvijena kako bi mogli sami obrađivati poruke na način da se zaštite od negativnih učinaka. Djeca promatraju roditelje i oponašaju njihove navike korištenja medija, stoga su roditelji ključni u medijskom opismenjavanju djece.⁴⁶

⁴² Usp. Zgrabljic Rotar, N. Uvod u medije i medijsku pismenost. Zagreb: Leykam, 2023. Str. 125.

⁴³ Usp. Tolić, M. Temeljni pojmovi suvremene medijske pedagogije. // Život i škola 22, 2(2009), str. 100. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/73170> (2024-07-30)

⁴⁴ Usp. Zgrabljic Rotar, N. Nav. dj., str. 125-127.

⁴⁵ Usp. Pojmovnik. Medijska pismenost.hr. Nav. dj.

⁴⁶ Usp. Ljubić Nežić, K. Poticanje razvoja medijske pismenosti u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju. // Communication management review 4, 1(2019), str. 289-290. URL: <https://hrcak.srce.hr/223683> (2024-07-12)

Medijsku pismenost želi se uvesti kao dio obrazovanja za svu dob i uzraste kako bi se odrasli i djeca što bolje snalazili u medijskom okruženju budući da mediji programiraju ljudske navike i način na koji ljudi koriste medije. Pomoću psiholoških i tehnoloških alata na korisnike medija utječe se tako da se ponašaju kako medijska industrija želi. Danas se sve više govori o medijskoj pismenosti iz razloga što je medijska industrija uznapredovala i uključila se u živote korisnika, a zbog velike količine informacija potrebne su vještine kojima će ljudi moći uspješno filtrirati primljene poruke iz medija.⁴⁷

Medijski odgoj uči tumačiti i proizvoditi poruke te kako odabrati najprikladniji medij za komuniciranje.⁴⁸ Medijski odgoj najčešće se odnosi na učenike osnovnih i srednjih škola.⁴⁹ Prema mišljenju odgojno-obrazovnih djelatnika medijska kultura i obrazovanje o ispravnoj uporabi medija još uvijek nisu dovoljno zastupljeni u školskom kurikulumu, ali se sve više počelo govoriti o važnosti uvođenja takvog predmeta u kurikulum.⁵⁰ Pedagozi i učitelji bi mogli medijski opismenjivati djecu kada bi izašli iz okvira nastavnog plana i programa, no roditelji su ti koji bi najviše trebali sudjelovati u medijskom opismenjivanju svoje djece.⁵¹

Medijski odgoj bavi se upravljanjem medijskim kompetencijama i medijskom pismenošću. Cilj medijskog odgoja je prepoznavanje manipulacijskog ili odgojnog medijskog utjecaja, analiziranje medijskog proizvoda, razlikovanje fikcije od stvarnosti te prepoznavanje svrhe medijskog sadržaja.⁵² Služi za učenje analiziranja medijskih poruka koje se kasnije uspoređuju s odgojnim vrijednostima te uključuje kritičko mišljenje i djelovanje. Roditeljska medijacija ključna je za kontroliranje medijskih utjecaja na djecu te je zbog toga potrebno medijski opismeniti roditelje.⁵³

⁴⁷ Usp. Zgrabljic Rotar, N. Nav. dj., str. 126-127.

⁴⁸ Usp. Ljubić Nežić, K. Nav. dj., str. 289.

⁴⁹ Usp. Kimer, K. Uloga medija u obiteljskom odgoju. // *Didaskalos* 2, 2(2018), str. 50. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/341390> (2024-07-30)

⁵⁰ Usp. Bogović, B. Medijski odgoj u školama je preduvjet za stvaranje odgovornih i digitalno pismenih mladih ljudi, 2023. URL: <https://www.universitas-portal.hr/medijski-odgoj-u-skolama-je-preduvjet-za-stvaranje-odgovornih-i-digitalno-pismenih-mladih-ljudi/> (2024-09-07)

⁵¹ Usp. Kimer, K. Nav. dj., str. 50.

⁵² Usp. Miliša, Z.; Tolić, M.; Vertovšek, N. *Mediji i mladi: prevencija ovisnosti o medijskoj manipulaciji*. Zagreb: Sveučilišna knjižara, 2009. Str. 79.

⁵³ Usp. Krpan, K.; Sindik, J.; Bartaković, S. Knjižnica – podrška roditeljima u medijskom opismenjivanju i medijskom odgoju djece. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 60, 2-3(2017), str. 272. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/288811> (2024-07-30)

4.2. Medijski odgoj u obitelji

Mediji i digitalni uređaji utjecali su i na roditeljstvo zahtijevajući od roditelja da zbog naglih tehnoloških promjena usvoje računalne vještine i kompetencije u kontekstu medijskog odgoja. Mediji i digitalni uređaji su za roditelje postali izazov jer moraju uvidjeti koje su roditeljske strategije i postupci iz realnog okruženja primjenjivi u digitalnom. Suvremeno roditeljstvo danas se naziva i digitalnim roditeljstvom, a odnosi se na veću angažiranost roditelja u kontroliranju dječjeg korištenja medija (roditeljska medijacija) i na to kako roditelji uvode digitalne medije u svoje aktivnosti i roditeljske prakse te tako kreiraju novi oblik roditeljstva.⁵⁴

Ako dijete ima prisan odnos s roditeljima, veća je vjerojatnost da će s njima dijeliti i iskustva i doživljaje s interneta. Prisni odnosi s roditeljima temelj su za pozitivne odnose i u drugim okruženjima kao što je digitalno okruženje.⁵⁵ Danas se virtualni i stvarni svijet isprepliću pa tako i u životima djece, primjerice neki sukobi iz stvarnog života mogu se nastaviti u online svijetu. Roditelji moraju biti spremni na izazove koje im virtualni svijet donosi. Najbitnije je da roditelji budu podrška svojoj djeci i da budu prisutni kako bi im se ona mogla obratiti ako im se dogodi nešto neugodno.⁵⁶

U digitalnom roditeljstvu izazov predstavlja strukturiranje vremena te usmjeravanje i kontrola ponašanja djece. Bitno je da roditelji donesu pravila o tome koliko djeca smiju dnevno provesti vremena koristeći medije i digitalne uređaje jer prekomjerno korištenje može dovesti do značajnih posljedica na fizičko zdravlje. Pravila moraju jasno odrediti kada mogu koristiti digitalne uređaje, kada je vrijeme za učenje i obavljanje kućanskih poslova, smiju li koristiti digitalne uređaje za vrijeme objeda ili prije spavanja. Vrlo je bitno da svi ukućani slijede postavljena pravila o korištenju medija, i djeca i roditelji.⁵⁷ Roditelji su svojoj djeci uzor koji ona oponašaju, stoga je bitno da su roditelji svjesni svojih ponašanja. Ako roditelji puno vremena provode pred ekranima, isto će se ponašati i njihova djeca.⁵⁸

Još jedan od izazova s kojima se suvremeni roditelji susreću je kontroliranje mobilnih uređaja djece, njihovih aktivnosti i sadržaja koje pregledavaju. Roditelji mogu ugraditi softvere i filtre za ograničavanje, ali to narušava povjerenje kod djece.⁵⁹ Roditelji moraju poučiti djecu kako

⁵⁴ Usp. Bilić, V. Nav. dj., str. 32.

⁵⁵ Usp. Isto, str. 33.

⁵⁶ Usp. Isto, str. 35.

⁵⁷ Usp. Sindik, J. Kako roditelji percipiraju utjecaj medija na predškolsku djecu?. // Medijska istraživanja 18, 1(2012), str. 8. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/127108> (2024-07-30)

⁵⁸ Usp. Bilić, V. Nav. dj., str. 35.

⁵⁹ Usp. Isto.

da koriste medije i digitalne uređaje te koje sadržaje da odabiru gledati. Potrebno je kontrolirati dječju aktivnost u digitalnom okruženju, ali ne preporuča se to raditi bez njihova znanja jer će to izazvati negativnu reakciju (brisać će povijest pretraživanja, mijenjat će lozinke itd.). Djeci treba dopustiti da sama istražuju digitalni svijet, no neki roditelji dosta su skeptični zbog neželjenih sadržaja s kojim se djeca mogu susresti.⁶⁰

Jedan od izazova s kojim se suvremeni roditelji susreću je sigurnost i zaštita djece u virtualnom svijetu o čemu se detaljnije pisalo u posebnom poglavlju ovoga rada. Svojim ponašanjem i strategijama roditelji mogu značajno utjecati na sigurnost svoje djece, no ključno je da postoji povjerenje između njih. Bitnije je da roditelji stvore povjerenje kod djece, nego da koriste brojne alate za sigurno korištenje digitalnih uređaja.⁶¹ Mobilni telefoni omogućuju roditeljima da u svakom trenutku znaju gdje su im djeca i da ih uvijek mogu kontaktirati. To dovodi do toga da roditelji pretjeraju i krenu neprestano provjeravati gdje se djeca nalaze. Izazov za roditelja je taj da trebaju pronaći ravnotežu između toga da budu prisutni u životu djeteta te uplitanja i zadiranja u njihov život.⁶²

Roditelji i odgajatelji ne osjećaju se samopouzdana kada se govori o medijskom odgoju. Ne znaju za što sve djeci služe mediji, u koje svrhe ih koriste te se boje njihovih negativnih utjecaja. Vrlo je bitno da se roditelji medijski opismene kako bi mogli medijski odgajati djecu. Zbog straha i neznanja roditelji često djecu štite od negativnih medijskih utjecaja, a ne uče djecu kritički promišljati o medijskim sadržajima. Potrebno je djecu pripremiti za samostalno korištenje medija, i pomoći im u razvoju kritičkog mišljenja za odabir medijskih sadržaja koji im se nude.⁶³

4.2.1. Roditeljska medijacija

Kao što je u prethodnim poglavljima rečeno mediji mogu biti korisni djeci i tinejdžerima za učenje, zabavu i informiranje, ali mogu imati i negativan utjecaj na njihov razvoj koji se može spriječiti tako da roditelji upravljaju korištenjem medija.⁶⁴ Roditeljska medijacija definira se kao strategija kojom roditelji kontroliraju, nadgledaju i interpretiraju medijski sadržaj djeci. Postoji više vrsta

⁶⁰ Usp. Isto, str. 33.

⁶¹ Usp. Isto, str. 34.

⁶² Usp. Isto, str. 36.

⁶³ Usp. Đuran, A.; Koprivnjak, D.; Maček, N. Utjecaj medija i uloga odraslih na odgoj i obrazovanje djece predškolske i rane školske dobi. // Communication management review 4, 1(2019), str. 280. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/326261> (2024-07-30)

⁶⁴ Usp. Preporuke za zaštitu djece i sigurno korištenje elektroničkih medija. Nav. dj., str. 62.

roditeljske medijacije, a u nastavku će se pojasniti najučestalije; restriktivna ili ograničavajuća medijacija, aktivna, poučna ili instruktivna te zajedničko gledanje televizije.⁶⁵

Restriktivna medijacija ili posredovanje je svojevrsni opći stil u kojemu roditelji nadziru količinu, mjesto i sadržaje kojima djeca pristupaju.⁶⁶ Prema Bartaković i Sindik takav stil podrazumijeva da roditelji postavljaju pravila za korištenje televizije, vrijeme korištenja, sadržaje koje mogu gledati i vrijeme kada mogu gledati.⁶⁷ Pod restriktivnom medijacijom podrazumijeva se da roditelji imaju značajan utjecaj na djecu i korištenje medija, nadziru im vrijeme i sadržaj koji koriste putem elektroničkih medija, odnosno nadziru i reguliraju koliko i kada koriste medije, koliko će i što gledati te kada i u kojem kontekstu. Navedenim načinima i svojim navikama korištenja digitalnih uređaja, roditelji razvijaju dječje navike korištenja digitalnih uređaja i medija.⁶⁸ Ova vrsta posredovanja je djelotvorna jer su djeca manje izložena prijetnjama na internetu, ali previše ograničavanja može dovesti do toga da djeca ne razvijaju digitalne kompetencije i ne postanu otporna na rizike. Roditelji najčešće djeci ograničavaju vrijeme uporabe medija kako bi imali vremena i za ostale aktivnosti. Preporuča se da roditelji odrede točno vrijeme u danu kada se djeca mogu koristiti medijima i digitalnim uređajima. Zatim ograničavaju uporabu medija dok primjerice djeca ne obave školske obaveze i uporabu uređaja, primjerice dopuštaju im korištenje tableta, a ne prijenosnog računala jer je lakši. Roditelji najviše ograničavaju sadržaje koje djeca gledaju kako se ne bi susreli s nasilnim ili seksualnim sadržajima.⁶⁹ Istraživanja su pokazala da restriktivna medijacija rezultira time da djeca manje vremena gledaju televiziju te da roditelji koriste ovu vrstu medijacije ako djecu zanimaju neprimjereni sadržaji.⁷⁰

Drugi roditeljski stil naziva se aktivno posredovanje ili medijacija u kojemu roditelji zajedno s djecom razgovaraju o sadržajima koje gledaju, o neprimjerenim sadržajima, o razumijevanju sadržaja i sl. Uloga roditelja je da budu vodiči kroz medije i da ih interpretiraju i objašnjavaju djeci, međusobno raspravljaju i iznose svoja mišljenja. Istraživanja su pokazala da je ovaj stil roditeljstva doveo do stjecanja boljih rezultata korištenja medija, da djeca bolje razumiju određene sadržaje, uspješnije uče pomoću televizije, kritičniji su prema medijskim sadržajima te su otporniji na neprimjerene sadržaje. Roditelji bi djeci trebali predložiti interesantne programe i zajedno s njima odlučiti što će i kada gledati. Preporuča se da se roditelji upoznaju sa sadržajima

⁶⁵ Usp. Bartaković, S.; Sindik, J. Medijacijska uloga roditelja prilikom djetetovog gledanja televizije. // Avta iadertina 13, 2(2016), str. 97. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/280214> (2024-07-31)

⁶⁶ Usp. Preporuke za zaštitu djece i sigurno korištenje elektroničkih medija. Nav. dj., str. 62.

⁶⁷ Usp. Bartaković, S.; Sindik, J. Nav. dj., str. 98.

⁶⁸ Usp. Preporuke za zaštitu djece i sigurno korištenje elektroničkih medija. Nav. dj., str. 63.

⁶⁹ Usp. Bilić, V. Nav. dj., str. 9-94.

⁷⁰ Usp. Bartaković, S.; Sindik, J. Nav. dj., str. 98-99.

koje djeca gledaju kako bi mogli s njima o tome razgovarati i kako bi im mogli ukazati na neprimjerene scene. Potrebno je s djecom razgovarati o njihovim osjećajima koje izazivaju određeni sadržaji. Ako se djeca susretnu s neprimjerenim sadržajima, roditelji im trebaju pojasniti zašto taj sadržaj nije dobar za njih. Zatim je potrebno djeci objasniti koje stvari i scene u filmovima su izmišljene, a koje su stvarne te im je potrebno ukazati na opasno ponašanje i zašto ga ne bi trebali oponašati. Također, potrebno je s djecom razgovarati i o uznemirujućim vijestima i opasnostima. Roditelji ne trebaju polaziti od pretpostavke da ih takve informacije ne zanimaju. Ako roditelji zajedno s djecom gledaju sukobe koji uključuju nasilje, potrebno je djeci objasniti zašto to nije ispravan način rješavanja problema te da nasilje izaziva brojne posljedice kao što su ozljede, bol, patnja. Potrebno je djeci ukazati na nenasilne načine rješavanja sukoba. Istraživanja su pokazala da ako roditelji s djecom ne pričaju o nasilju u medijima, djeca mogu stvoriti pozitivan stav prema nasilju i agresiji te mogu biti sklona takvom ponašanju. Djecu treba učiti da budu kritična tijekom odabira sadržaja koje gledaju te da kritički vrednuju viđeni sadržaj. Tinejdžerima treba pojasniti da mediji mogu značajno utjecati na njihovo samopoštovanje i viđenje svijeta. Jedna od preporuka je da roditelji gledaju medijske sadržaje s djecom, pogotovo djecom predškolske dobi i da tijekom gledanja razgovaraju o sadržajima. Također je važno da roditelji djeci objasne namjeru i svrhu oglašavanja te da im ukažu na oglašivačke tehnike kojima se utječe na kupce.⁷¹

Posljednji stil je zajedničko gledanje televizije koje podrazumijeva da roditelji i djeca zajedno gledaju televiziju ili druge medijske sadržaje, ali ne raspravljaju o onome što gledaju.⁷² To je pasivni način konzumiranja medijskih sadržaja i podrazumijeva samo fizičku blizinu roditelja.⁷³ Djeca vole zajedno s roditeljima gledati televiziju, no takva medijacija može imati negativne učinke. Primjerice ako roditelji i djeca gledaju nasilne sadržaje, a roditelji im pri tome ne ukazuju zašto su ti sadržaji neprimjereni i loši, to može dovesti do toga da djeca misle da je takvo ponašanje prihvatljivo.⁷⁴ Istraživanja o zajedničkom gledanju televizije pokazala su nedosljedne rezultate; neka djeca vole gledati s roditeljima televiziju, a kod druge djece zajedničko gledanje agresivnih sadržaja može dovesti do učenja nasilnih ponašanja.⁷⁵

Većina istraživanja ide u korist aktivne medijacije jer tako roditelji djecu uče razvijati kritičko mišljenje čime se mogu izbjeći negativni medijski utjecaji te se mogu povećati pozitivni utjecaji. Zajedničko gledanje televizije i istovremeno raspravljanje o programima koji se gledaju,

⁷¹ Usp. Preporuke za zaštitu djece i sigurno korištenje elektroničkih medija. Nav. dj., str. 66-68.

⁷² Usp. Bartaković, S.; Sindik, J. Nav. dj., str. 98.

⁷³ Usp. Ljubić Nežić, K. Nav. dj., str. 291.

⁷⁴ Usp. Bartaković, S.; Sindik, J. Nav. dj., str. 98.

⁷⁵ Usp. Isto, str. 98.

kod djece mogu dovesti do velike koristi; djeca mogu bolje razumjeti radnju, likove, poučne sadržaje te im omogućiti da razlikuju stvarnost od mašte. Najbolji način je uspostavljanje ravnoteže između predstavljenih medijacija. Aktivna medijacija je važna za stvaranje kritičkog mišljenja, no njezina učinkovitost ovisi o sadržaju koji se gleda i o tome kako roditelji komuniciraju s djecom.⁷⁶

Istraživanje *HR Kids Online* (2017.) jednim dijelom bavilo se i roditeljskom medijacijom, a rezultati su pokazali da većina roditelja prema samoprocjeni ima osnovne vještine medijske pismenosti. Više od 90% roditelja izjavilo je da smatra da mogu pomoći djeci ako se susretnu s problemima na internetu. U istraživanju se roditelje pitalo kakva su njihova iskustva u razgovoru s djecom u vezi korištenja interneta. Oko 80% roditelja odgovorilo je da su započeli razgovor o tome što rade na internetu, nešto manje od 60% roditelja izjavilo je da ih dijete pita za savjet o ponašanjima na internetu, a oko 40% roditelja izjavilo je da su im se djeca povjerila i da su tražila pomoć oko određene situacije na internetu te da su im rekla da ih je nešto preplašilo na internetu. Treba uzeti u obzir i dob djeteta jer što su djeca starija, manje traže pomoć roditelja. Nadalje, rezultati su pokazali da roditelji djeci najviše dozvoljavaju korištenje interneta u svrhu pisanja domaće zadaće i učenja, zatim za čitanje vijesti, a u nešto manjoj mjeri da koriste *instant messaging*, društvene mreže i sl., a najmanje im dozvoljavaju da internet koriste u svrhu posjećivanja *chat* soba. Istraživanje je pokazalo da većina roditelja ne prati vrijeme dječjeg korištenja digitalnih uređaja, no više od 80% roditelja smatra da je potrebno djeci postaviti pravila korištenja interneta te više od 60% smatra da je djecu potrebno nadzirati tijekom korištenja interneta. Podaci pokazuju da roditelji najviše provjeravaju stranice koje dijete posjećuje, e-mail poruke, profile na društvenim mrežama itd. Više od 70% roditelja ne upotrebljava alate za kontrolu aktivnosti svoje djece na internetu. U Istri, Primorju i Gorskom kotaru roditelji češće postavljaju pravila svojoj djeci i potiču ih da istražuju internet za razliku od roditelja iz Slavonije. Rezultati pokazuju da što su djeca starija, roditelji manje vremena provode s djecom nadirujući njihovo korištenje interneta. Kada se radi o djeci uzrasta od 9 do 11 godina, čak 50% roditelja razgovara o njihovim aktivnostima na internetu, 30% roditelja ohrabruje djecu da istražuju internet i oko 30% roditelja prati što djeca rade na internetu. Roditelji razgovaraju o aktivnostima na internetu sa svom djecom jednako bez obzira na njihov uzrast (9-17 godina). Više od 70% djece u dobi od 9 do 11 godina izjavilo je da roditelji nadziru stranice koje posjećuju na internetu.⁷⁷

⁷⁶ Usp. Isto.

⁷⁷ Usp. Ciboci, L...[et al.]. Nav. dj., str. 33-37.

4.2.2. Preporuke i smjernice za medijski odgoj djece

Neke od općih smjernica za kontroliranje načina i vremena dječje uporabe medija su na primjer preporuka da se televizor ne nalazi u dječjim sobama, već da se nalazi u dnevnoj ili nekoj drugoj sobi. Roditelji ne bi trebali dozvoliti djeci da neograničeno koriste elektroničke medije ili da ih koriste do kasnih noćnih sati.⁷⁸ Preporuča se da djeca u dobi od 6 do 9 godina koriste visokokvalitetne medijske i digitalne sadržaje do 1 h dnevno uz nadzor roditelja ili odrasle osobe, a djeca od 10 do 18 godina do 2 h dnevno.⁷⁹ Roditelji bi trebali odrediti vrijeme u danu kada djeca mogu gledati televizor, odnosno kada mogu koristiti određeni elektronički medij. Ne preporuča se da televizor bude cijeli dan uključen jer ometa djecu u igranju i komunikaciji s drugima. Također, trebalo bi isključiti televizor i ostale digitalne uređaje tijekom obiteljskog objeda kako bi obitelj mogla provoditi kvalitetno zajedničko vrijeme. Nadalje, preporuča se da roditelji donesu pravilo da djeca ne mogu koristiti medijske platforme ako nisu prvotno izvršili školske ili druge obaveze. Djeci ne treba dozvoliti da koriste medijske platforme prije odlaska u školu ili prije spavanja kako ne bi previše razmišljala o sadržajima ili kako ne bi zaboravila otići u školu. Roditelji bi trebali znati dobnu kategorizaciju medijskog sadržaja (sadržaj namijenjen za djecu stariju od 12, 15 i 18 godina) i ne dozvoliti djeci da gledaju medijske platforme u kasne sate kada se prikazuju sadržaji za stariju dob. Preporuča se i da roditelji stave zaštitu na sadržaje koji su namijenjeni za stariju dob kako bi onemogućili pristup. Djeci ne treba dozvoliti da gledaju neprimjereni sadržaj kao što su nasilne ili seksualne scene. Također, preporuča se da djeca u danu imaju vrijeme i za ostale aktivnosti poput druženja s vršnjacima, učenja, igre itd. Roditelji trebaju biti dobar uzor djeci i trebaju se pridržavati pravila koja su zajednički postavili te se trebaju upoznati s tehničkom zaštitom kako bi pomoću kodova, prekidača ili *timera* zaštitili djecu od neželjenih sadržaja.⁸⁰ Još neke od preporuka kako roditelji mogu nadzirati medijske sadržaje koje njihova djeca gledaju su da roditelji zajedno s djecom koriste medije i digitalne uređaje i objašnjavaju im što je prikladno, a što ne. Roditelji mogu dogovoriti slična pravila s roditeljima djetetovog prijatelja kako bi se spriječilo da dijete odlazi kod prijatelja kako bi kršio pravila korištenja digitalnih uređaja. Također preporuča se da roditelji što više slobodnog vremena provode s djecom, da se igraju, šetaju itd.⁸¹

⁷⁸ Usp. Preporuke za zaštitu djece i sigurno korištenje elektroničkih medija. Nav. dj., str. 64.

⁷⁹ Usp. Naši savjeti i preporuke. OLLIE. URL: <https://decide.unicath.hr/ollie/savjeti.html> (2024-09-08)

⁸⁰ Usp. Preporuke za zaštitu djece i sigurno korištenje elektroničkih medija. Nav. dj., str. 64-65.

⁸¹ Usp. Kimer, K. Nav. dj., str. 51.

5. Stavovi i informacijske potrebe roditelja o medijskom odgoju djece

Informacijska potreba unutarne je stanje osobe kada spozna da je njezino znanje o nekoj temi ili događaju nedovoljno te treba nove informacije kako bi mogla reagirati ili donijeti odluku.⁸² Kako bi pojedinac zadovoljio svoju informacijsku potrebu, on traži informacije. Ako informacijska potreba ne postoji, neće doći do traženja informacija,⁸³ no isto tako, informacijska potreba se ne mora nužno izraziti ili motivirati traženje informacija. Na temelju rečenoga možemo razlikovati informacijske zahtjeve i informacijske želje. Postoje pojedinci koji mogu prepoznati i izraziti svoje zahtjeve, no postoje i oni koji imaju želju za informacijom, ali ne mogu prepoznati što to trebaju. Informacijski zahtjevi su izgovoreni ili zapisani, no informacijske želje je teže definirati.⁸⁴

U istraživanju autorice Davis (2012.) koje je spomenuto u potpoglavlju *Utjecaj medija i digitalnih uređaja na digitalnu sigurnost djece* podaci pokazuju da roditelji nisu dovoljno informatički i informacijski pismeni da bi poučavali svoju djecu kako da budu zaštićeni na internetu, stoga su im potrebne informacije i vještine. Informacije mogu pronaći u masovnim medijima, knjigama, novinama, časopisima, na televiziji, internetu ili u razgovoru s prijateljima i obitelji. Uzorak istraživanja činilo je 260 roditelja koji imaju djecu u dobi od 8 do 18 godina. Roditelji su naveli da o digitalnoj sigurnosti uče prije nego se djeca suoče s problemima, kada uoče da se dijete rizično ponaša tijekom korištenja tehnologije ili uče kada se primjerice na TV-u govori o navedenoj tematici. Kako bi se provjerilo koje resurse roditelji koriste za pronalaženje informacija o digitalnoj sigurnosti, u upitniku im je bilo ponuđeno 18 mrežnih stranica za koje su morali označiti jesu li ih ikada posjetili. Rezultati su pokazali da 61% roditelja nije posjetilo niti jednu mrežnu stranicu koja govori o digitalnoj sigurnosti. U istraživanju se htjelo utvrditi postoji li povezanost između traženja informacija o digitalnoj sigurnosti i razine zabrinutosti o rizicima digitalne sigurnosti. Utvrđeno je da su roditelji imali srednju razinu zabrinutosti i da je zabrinutost povezana s traženjem informacija o rješavanju problema. Zatim se u istraživanju htjelo vidjeti je li traženje informacija povezano s brojem rizičnih situacija s kojima su se njihova djeca susrela. Rezultati su pokazali da 35% roditelja nije iskusilo da su se djeca susrela s rizikom na internetu, 18% je doživjelo susret s jednim rizikom, a 10% s pet i više rizika. Utvrđena je pozitivna

⁸² Usp. Martinović, I.; Bakota, S.; Badurina, B. Informacijske potrebe i informacijsko ponašanje učenika i učenica I. gimnazije u Osijeku pri pretraživanju zdravstvenih informacija. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 61, 2(2018), str. 4. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/318139> (2024-07-31)

⁸³ Usp. Omiunu, O. G. Conceptualizing information need: a phenomenological study. // *Journal of library and information sciences* 2, 2(2014), str. 30. URL: https://www.researchgate.net/publication/273499144_Conceptualizing_Information_Need_A_Phenomenological_Study (2024-07-31)

⁸⁴ Usp. Faibisoff, S. G.; Ely, D. P. Information and information needs, 1974. Str. 6-8. URL: <https://eric.ed.gov/?id=ED100311> (2024-07-31)

povezanost između broja rizika s kojima su se djeca susrela i traženja informacija koje je usmjereno na rješavanje problema dok nije utvrđena veza s preventivnim traženjem informacija. U pogledu zadovoljstva pronađenim informacijama, roditelji su najviše zadovoljni predavanjima, internetom i tiskanim izvorima. Nešto manje od polovice roditelja izjavilo je da informacije o digitalnoj sigurnosti traže dva puta godišnje ili manje, a samo 11% roditelja osam i više puta. Na kraju se može zaključiti da traženje informacija koje je usmjereno rješavanju problema roditelji rijetko prakticiraju, pa čak i oni s najvišom razinom zabrinutosti. Niska učestalost traženja informacija je zabrinjavajuća jer roditelji ne prate novosti u kojima se navode prijetnje kojima su djeca svakodnevno izložena. Glavni izvor informacija bili su prijatelji i obitelj, no pokazalo se da su i informativna događanja poput predavanja bila značajan izvor informacija.⁸⁵

Mediji su veliki konkurenti roditeljima u odgoju djece jer mogu pružiti drugačiji sustav vrijednosti i moralnih ideala od onih kojima roditelji žele poučiti svoju djecu. Suvremeni roditelji, pogotovo oni stariji, mogu se susresti s problemom međugeneracijskog jaza prilikom razumijevanja i korištenja medija. Današnja djeca odrastaju sa suvremenim medijima i njima je digitalno okruženje prirodno okruženje te se bolje snalaze u korištenju tehnologije od svojih roditelja. Djeca se medijski obrazuju u školi te su svakodnevno u doticaju s medijima čime povećavaju svoje znanje i vještine, a roditelji ostaju neinformirani, osim ako se samostalno ne educiraju, čime se povećava međugeneracijski jaz. Roditelji imaju važnu ulogu u medijskom obrazovanju djece, ali problem je ako roditelji nisu dovoljno informirani i nemaju dovoljno znanja o korištenju medija. Roditelji su svjesni međugeneracijskog jaza i ponekad teško prihvaćaju činjenicu da su mediji postali sastavni dio života djece. Boje se posljedica koje mediji mogu donijeti i ne znaju razgovarati s djecom o svojim strahovima. Stoga medijska pismenost postaje glavnom vještinom suvremenog čovjeka, a medijsko obrazovanje postaje glavna tema cjeloživotnog učenja koje će obuhvatiti i odrasle. Roditelji informacije o medijskom odgoju mogu dobiti tako da ih nenamjerno pronalaze, odnosno prikupe na neformalan način. Neki od osnovnih neformalnih izvora informacija su roditelji druge djece, škola i učitelji, zatim djeca, mediji te stručnjaci koji nisu nužno stručnjaci za medije, ali prepoznaju negativne medijske utjecaje. Drugi primjer je ciljano, odnosno namjerno traženje informacija. Roditelji ciljano traže informacije zbog vlastitog iskustva s problemima u ponašanju koja uzrokuju mediji ili ako su primijetili da se dijete ponaša nepredvidivo, primjerice ako se ponaša agresivnije nakon igranja video igrica. Takvo pronalaženje informacija iziskuje od roditelja određenu aktivnost, odnosno identificiranje

⁸⁵ Usp. Davis, V. Nav. dj., str. 669-674.

problema kako bi uvidjeli imaju li dovoljno informacija za njegovo rješavanje ili ne. Istraživanje Šťastné i Woláka (2014.) pokazalo je da je samo nekoliko roditelja htjelo pohađati medijsku edukaciju bez da su njihova djeca imala problem, a to su savjesni roditelji koji žele biti kompetentni za sprječavanje budućih problema, roditelji kojima su potrebne informacije te roditelji koje općenito zanima tema medija. Medijsko educiranje roditelja ovisi o raspoloživom vremenu, spremnosti za daljnje obrazovanje i primanje novih informacija, o tome koliko im je važna tema medijskog odgoja te o uvjerenosti u rješavanje obiteljskih problema. Izvori namjernog traženja informacija su stručnjaci, školski djelatnici, roditelji druge djece, roditelji, obrazovni događaji (predavanja, radionice) i internet. Najbolji primjer su mrežne stranice koje se bave medijskim odgojem ili roditeljskom medijacijom.⁸⁶ U Hrvatskoj takav primjer je mrežna stranica *medijskapismenost.hr*. To je hrvatska inicijativa koja podržava medijsko opismenjavanje roditelja i djece. Na toj stranici roditeljima i djeci nude se brojni korisni savjeti o medijima i edukacije za roditelje, djecu i učitelje. Neke od tema kojima se bave su problem dezinformacija, sigurnost na internetu, mediji i dječji razvoj, nasilje u medijima i stereotipi. Sve su to važne i aktualne teme koje brinu svakog roditelja čije dijete odrasta u digitalnom svijetu.⁸⁷ Još jedna hrvatska inicijativa za olakšavanje medijskog odgoja je mrežna stranica OLLIE, odnosno Obiteljski i individualni plan korištenja medija. To je prva mrežna stranica na hrvatskom jeziku koja nudi mogućnost izrade individualnog obiteljskog plana za korištenje medija i digitalnih uređaja. Cilj stranice je obrazovanje i informiranje roditelja i djece o zdravim navikama korištenja digitalnih uređaja i medija. Stranica je besplatna za sve korisnike i nudi izradu individualnog ili obiteljskog medijskog plana.⁸⁸

Na kraju, istaknuto je jedno od rijetkih istraživanja u kojemu su utvrđene informacijske potrebe roditelja vezane za medijski odgoj. Istraživanje je provedeno 2014. godine u Češkoj, te obzirom na brze i značajne promjene u svijetu medija, njegove rezultate ne možemo držati aktualnima, no istraživanje nam daje uvid u potrebe roditelja u tom vremenu i omogućuju usporedbu s novijim rezultatima. Istraživanje su proveli autori Šťastná i Wolák kojim su htjeli saznati dostupnost materijala i izvora o medijskom odgoju djece i roditeljskoj medijaciji, u kojoj mjeri roditelji medijski obrazuju svoju djecu te koje strategije odgoja odabiru. Roditelji su izjavili

⁸⁶ Usp. Šťastná, L.; Wolák, R. Media education in a family: do parents have anything to rely on?. // European journal of science and theology 10,1(2014), str. 160-163. URL: https://www.researchgate.net/publication/289224104_Media_education_in_a_family_do_parents_have_anything_to_rely_on (2024-08-01)

⁸⁷ Usp. Medijska pismenost.hr. URL: <https://www.medijskapismenost.hr/> (2024-07-17)

⁸⁸ Usp. Dokler, A. OLLIE: alat za izradu individualnog i obiteljskog plana korištenja medija, 2023. URL: <https://www.medijskapismenost.hr/ollie-alat-za-izradu-individualnog-i-obiteljskog-plana-koristenja-medija/> (2024-07-17)

da bi se najradije medijski obrazovali iz izvora kao što su TV emisije, knjige odnosno priručnici te iz mrežnih izvora. Roditelji su predložili da se osnuje projekt, odnosno grupa u kojoj bi se oni i djeca medijski obrazovali te su naveli da bi bilo dobro da se projekt bavi temama kao što su kritičko propitivanje dobivenih informacija, kako koristiti društvene mreže, koju strategiju izabrati u medijskom odgoju, kako spriječiti ovisnost o medijima, kako kontrolirati korištenje medija izvan kuće i dr.⁸⁹

6. Istraživanje o stavovima, iskustvima i informacijskim potrebama roditelja o dječjem korištenju medija i digitalnih uređaja

6.1. Cilj istraživanja i istraživačka pitanja

Cilj je ovog istraživanja bio istražiti stavove, iskustva i informacijske potrebe roditelja djece rane osnovnoškolske dobi, odnosno od 1. do 4. razreda., o dječjem korištenju medija i digitalnih uređaja te o medijskom odgoju djece.

U istraživanju su postavljena sljedeća istraživačka pitanja:

1. Kakva su iskustva roditelja s medijskim odgojem djece?
2. Kako roditelji procjenjuju svoju sposobnost medijskog odgoja djece?
3. Kakvi su stavovi roditelja prema dječjem korištenju medija i digitalnih uređaja?
4. Kakve su informacijske potrebe roditelja o dječjem korištenju medija i digitalnih uređaja?

6.2. Metoda i instrument istraživanja

Istraživanje je provedeno kvantitativnom metodologijom putem online anketnog upitnika. Zamolba za sudjelovanje u istraživanju poslana je svim osnovnim školama u Osijeku, točnije njih 16 (Osnovna škola Svete Ane u Osijeku, Osnovna škola Vladimira Becića, Osnovna škola Franje Krežme, Osnovna škola Antuna Mihanovića, Osnovna škola "Mladost", Osnovna škola Frana Krste Frankopana, Osnovna škola Vijenac, Osnovna škola Jagode Truhelke, Osnovna škola Ljudevita Gaja, Osnovna škola "Tin Ujević", Osnovna škola "Grigor Vitez", Osnovna škola August Šenoa, Osnovna škola "Dobriša Cesarić", Osnovna škola Ivana Filipovića, Osnovna škola "Retfala" i Prosvjetno-kulturni centar Mađara u Republici Hrvatskoj). Zamolba za sudjelovanje u istraživanju poslana je ravnateljima škola koji su zamoljeni proslijediti poveznicu na anketni upitnik u učiteljske grupe kako bi učitelji poveznicu proslijedili roditeljima. S obzirom na nizak

⁸⁹ Usp. Šťastná, L.; Wolák, R. Nav. dj., str. 161-170.

odaziv ispitanika u prvim tjednima istraživanja, anketni je upitnik distribuiran i preko poznanika roditeljima djece od 1. do 4. razreda osnovne škole. Istraživanje je započelo 8. lipnja 2024. godine, a završeno je 1. srpnja 2024. Ispitanici su bili roditelji djece koja pohađaju osnovnu školu, odnosno 1. do 4. razreda.

Istraživanje je provedeno pomoću online upitnik koji je sadržavao 33 pitanja koja su bila strukturirana u tri skupine (vidi Prilog 1 – anketni upitnik). Prvu skupinu pitanja činila su demografska pitanja o spolu, dobi, najvišem završenom obrazovnom stupnju te o broju djece. U drugoj skupini nalazila su se pitanja o dječjim navikama korištenja digitalnih uređaja, o roditeljskim strategijama medijskog odgoja djece, o tome u kojoj mjeri ih tema medijskog odgoja zanima te koje su njihove informacijske potrebe i na koje načine dolaze do informacija o medijskom odgoju. Za roditelje koji imaju više djece u nižim razredima osnovne škole (od 1. do 4. razreda) navedena je napomena da na pitanja odgovaraju za najstarije dijete u nižim razredima osnovne škole. U posljednjoj skupini pitanja su se odnosila na navike korištenja mobilnih uređaja djece te iskustva roditelja u korištenju alata za nadzor mobilnih uređaja djece.

6.3. Uzorak

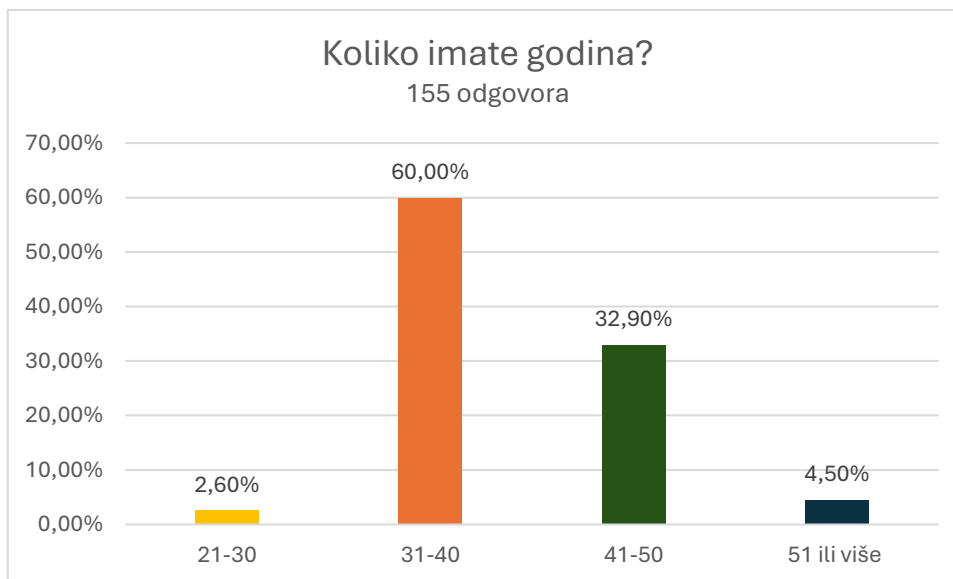
Uzorak istraživanja je prigodni, a pretpostavka je da su ispitanici bili roditelji kojima je ova tema osobno važna. U istraživanju je sudjelovalo 155 ispitanika, od kojih je 142 ženskog spola (91,6%), a 13 muškog spola (8,4%) kako je vidljivo u „Grafičkom prikazu 1: Spol ispitanika“.

Grafički prikaz 1: Spol ispitanika

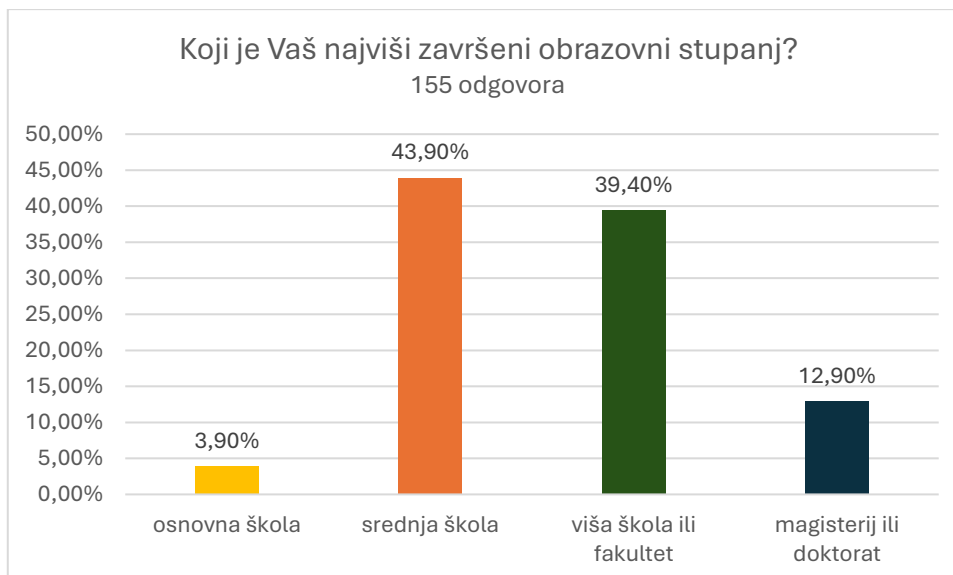
Najveći broj ispitanika bio je u dobi od 31 do 40 godina starosti, točnije njih 93 (60%), zatim 51 ispitanik (32,9%) u dobi od 41 do 50 godina, 7 ispitanika (4,5%) imalo je 51 ili više

godina te su samo 4 ispitanika (2,6%) bila u dobi od 21 do 30 godina. Detaljnije se može vidjeti u „Grafičkom prikazu 2: Dob ispitanika“.

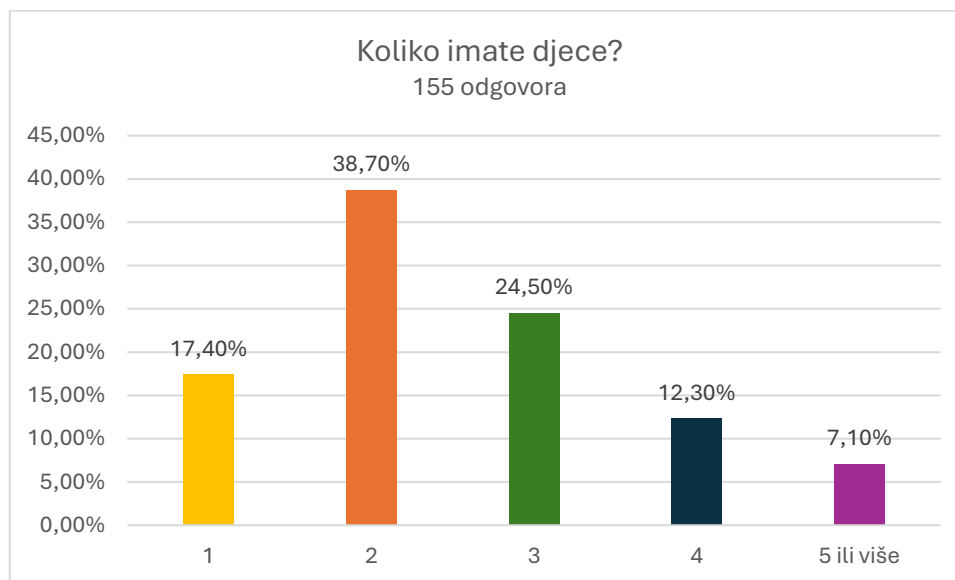
Grafički prikaz 2: Dob ispitanika

Najveći broj ispitanika, točnije njih 68 (43,9%) ima završenu srednju školu kao najviši završeni obrazovni stupanj, 61 ispitanik (39,4%) ima završenu višu školu ili fakultet, 20 ispitanika (12,9%) ima završen magisterij ili doktorat te 6 ispitanika (3,9%) ima završenu osnovnu školu (vidi „Grafički prikaz 3: Najviši završeni obrazovni stupanj“).

Grafički prikaz 3: Najviši završeni obrazovni stupanj

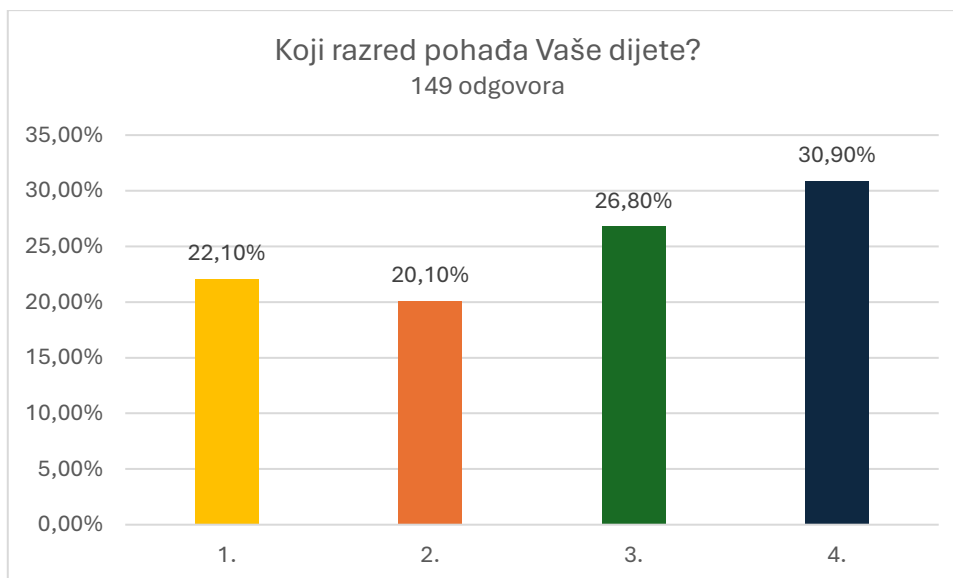
Najveći broj ispitanika ima dvoje djece, točnije njih 60 (38,7%), 38 ispitanika (24,5%) ima troje djece, 27 ispitanika (17,4%) ima jedno dijete, 19 ispitanika (12,3%) ima četvero djece i 11 ispitanika (7,1%) ima 5 ili više djece (vidljivo u „Grafički prikaz 4: Broj djece“).

Grafički prikaz 4: Broj djece

6.4. Rezultati istraživanja

Iako dječje navike korištenja digitalnih uređaja i medija nisu obuhvaćene istraživačkim pitanjima, uvid u njih može nam dati informacije o njihovom medijskom odgoju. Kako bi se saznale dječje navike korištenja digitalnih uređaja i medija postavljeno je nekoliko pitanja. Prvim od tih pitanja roditelje se pitalo koji razred pohađa njihovo dijete, s time da su roditelji koji imaju više djece u nižim razredima osnovne škole trebali odgovarati na pitanja za svoje najstarije dijete u nižim razredima osnovne škole. Na pitanje je odgovorilo 149 ispitanika, a podaci pokazuju da 1. razred pohađa 33 (22,1%) djece, 2. razred 30 (20,1%), 3. razred 40 (26,8%) i 4. razred 46 (30,9%) (rezultati vidljivi u Grafičkom prikazu 5).

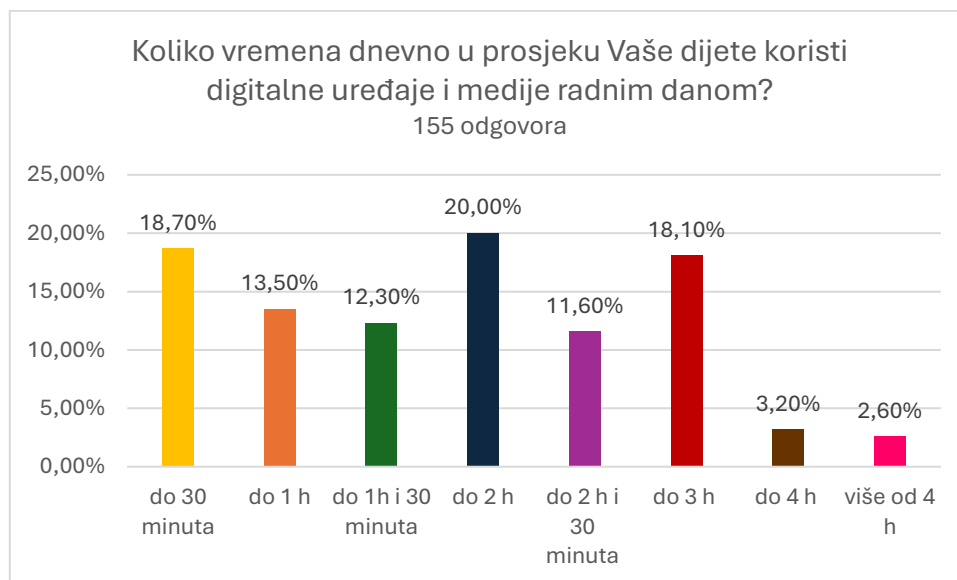
Grafički prikaz 5: Razred koji djeca pohađaju

Nadalje, htjelo se uvidjeti koje digitalne uređaje djeca koriste. Ispitanicima je ponuđeno šest digitalnih uređaja uz mogućnost višestrukog odabira, ali im je ponuđena i mogućnost da napišu još neke digitalne uređaje koji nisu ponuđeni. Na pitanje je odgovorilo 155 ispitanika. U najvećoj mjeri djeca koriste televizor (91%) i mobitel (86,5%), a najmanje koriste pametni sat (25,2%) (rezultati vidljivi u Tablici 1). Roditelji su dodatno naveli radio, kontrolirani pristup televizoru te zajedničko gledanje televizije i gledanje televizije u školi.

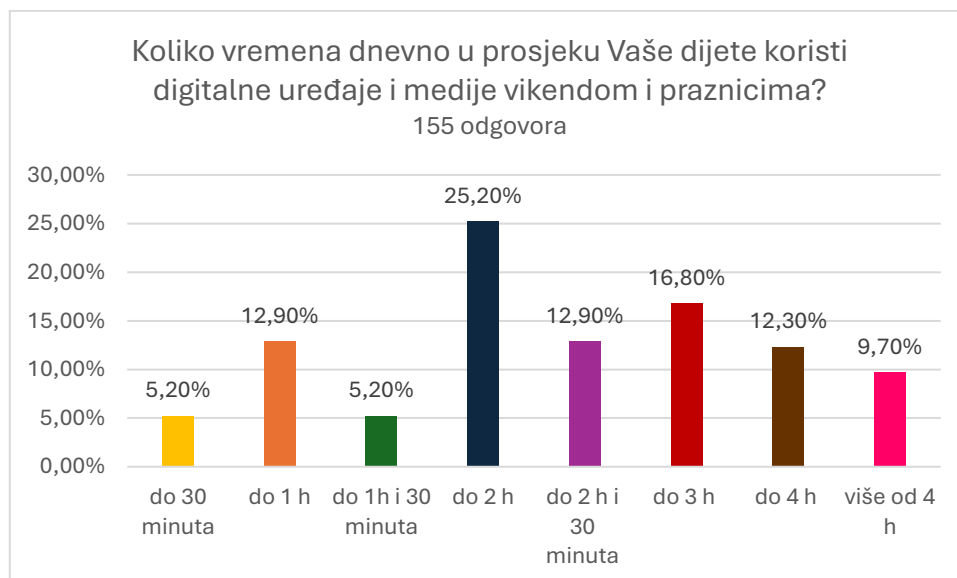
Tablica 1: Digitalni uređaji koje djeca koriste

Kojim uređajima Vaše dijete ima pristup u Vašem domu?	Frekvencija	Postotak
televizoru	141	91%
mobitelu	134	86,5%
stolnom ili prijenosnom računalu	78	50,3%
igračim konzolama (npr. Nintendo, PlayStation)	72	46,5%
tabletu	51	32,9%
pametnom satu	39	25,2%

Na pitanje koliko djeca dnevno u prosjeku koriste digitalne uređaje i medije radnim danom te vikendom i praznicima podaci pokazuju da radnim danom u najvećoj mjeri djeca koriste digitalne uređaje do 2 h (20%), a najmanje više od 4 h (2,6%) (rezultati vidljivi u Grafičkom prikazu 6), a vikendima i praznicima također u najvećoj mjeri digitalne uređaje i medije koriste do 2 h (25,2%), a najmanje do 30 minuta (5,2%) ili do 1 h i 30 minuta (5,2%) (rezultati vidljivi u Grafičkom prikazu 7).

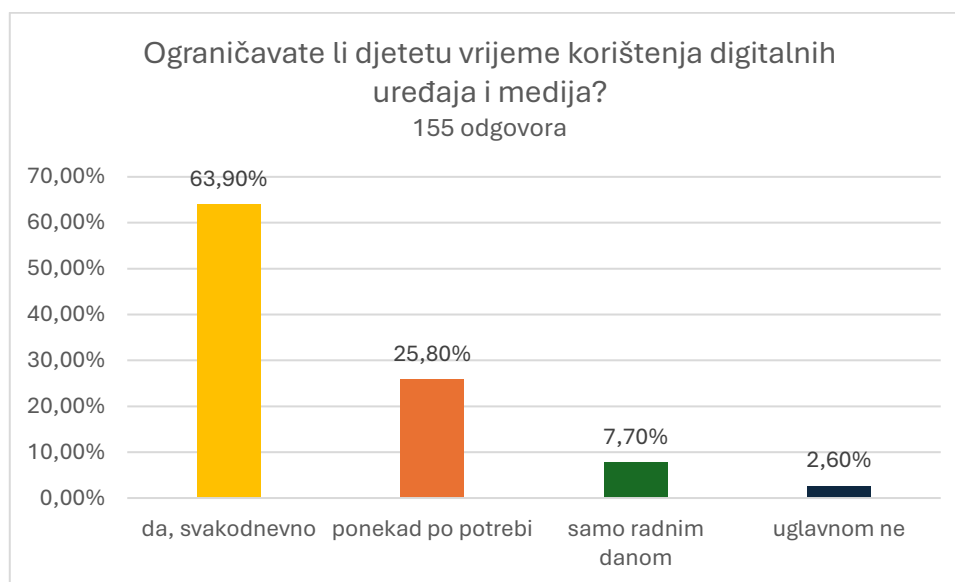
Grafički prikaz 6: Dječje korištenje digitalnih uređaja radnim danom

Grafički prikaz 7: Dječje korištenje digitalnih uređaja vikendom i praznicima

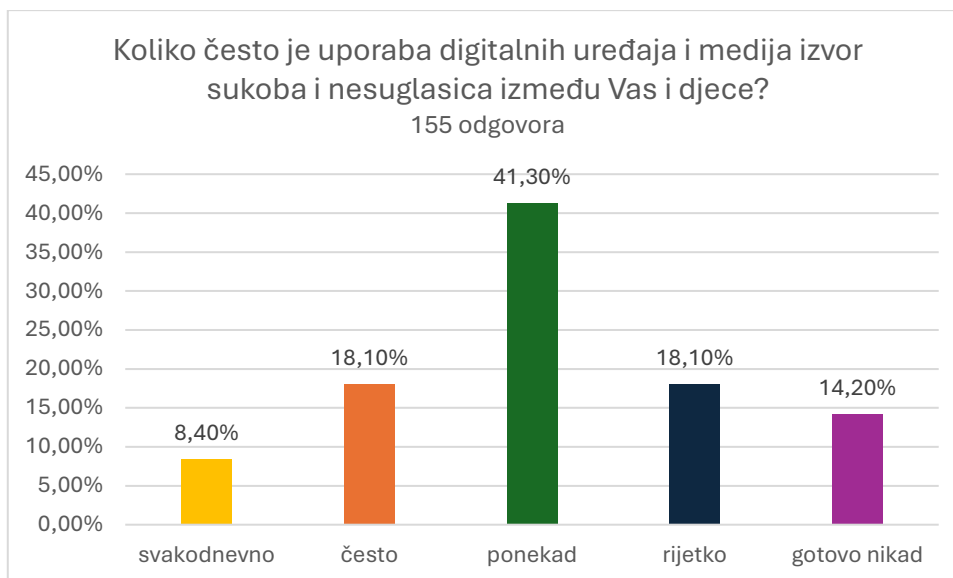
Analizom sljedećih pitanja iz anketnog upitnika želi se odgovoriti na prvo istraživačko pitanje koje je glasilo „Kakva su iskustva roditelja s medijskim odgojem djece?“. U kontekstu

navedenog istraživačkog pitanja, prvo se željelo saznati ograničavaju li roditelji vrijeme korištenja digitalnih uređaja i medija svojoj djeci. Od četiri ponuđena odgovora ispitanici su trebali odabrati jedan. Dvije trećine ispitanika (n=63, 63,9%) svakodnevno ograničava vrijeme korištenja medija svojoj djeci, četvrtina (n=40, 25,8%) im ograničava ponekad po potrebi, 12 (7,7%) samo radnim danom, a 4 (2,6%) uglavnom ne (vidljivo u „Grafički prikaz 8: Ograničavanje vremena korištenja digitalnih uređaja i medija“).

Grafički prikaz 8: Ograničavanje vremena korištenja digitalnih uređaja i medija

Idućim pitanjem htjelo se uvidjeti imaju li roditelji dogovorena pravila korištenja digitalnih uređaja. Ispitanicima su bila ponuđena tri odgovora od kojih su trebali odabrati jedno. Odgovor *Imamo okvirna dogovorena pravila*, odabralo je 65 (41,9%) ispitanika, zatim odgovor *Nismo nikada dogovorili pravila, nego ih postavljamo po potrebi*, odabrao je 51 (32,9%) ispitanik te *Imamo jasno dogovorena pravila koja vrijede za sve članove obitelji* odabralo je 39 (25,2%) ispitanika. Zatim se roditelje upitalo koriste li digitalne uređaje kao nagradu ili kaznu za djetetovo ponašanje. 70 (46,1%) ispitanika je odgovorilo da koriste, a 82 (53,9%) da ne koriste. Roditelje se pitalo i koliko je često uporaba digitalnih uređaja izvor sukoba u obitelji. Odgovor *svakodnevno* odabralo je 13 (8,4%) ispitanika, odgovor *često* 28 (18,1%), *ponekad* 64 (41,3%), *rijetko* 28 (18,1%) te *gotovo nikada* 22 (14,2%) ispitanika (vidljivo u Grafičkom prikazu 9).

Grafički prikaz 9: Uporaba digitalnih uređaja i medija kao izvor sukoba u obitelji

Zatim se htjelo vidjeti koliko često roditelji provjeravaju jesu li medijski sadržaji kojima djeca pristupaju u skladu s njihovom dobi. Ispitanicima su ponuđena četiri odgovora; odgovor *uvijek* odabralo je 97 (63%) ispitanika, *ponekad* 55 (35,7%), *rijetko* 2 (1,3%), a *nikada* niti jedan ispitanik (0%).

Nadalje, roditelje se upitalo u kojoj mjeri sa svojim djetetom razgovaraju na koji način i u koje svrhe se digitalni uređaji koriste. 88 (56,8%) ispitanika odgovorilo je da su detaljno razgovarali s djetetom, 66 (42,6%) da su djelomično razgovarali te 1 (0,6%) ispitanik je rekao da uopće nije razgovarao. Također, roditelje se upitalo i u kojoj mjeri su sa svojim djetetom razgovarali o opasnostima na internetu i neprimjerenim sadržajima. 107 (69,5%) ispitanika je detaljno razgovaralo, 46 (29,9%) djelomično, a 1 (0,6%) ispitanik uopće nije razgovarao.

Roditelje se također upitalo u kojoj su mjeri zabrinuti oko šest ponuđenih tvrdnji koje opisuju utjecaj medija na dijete, a rezultati su prikazani u Tablici 2. Prvi broj u tablici predstavlja frekvenciju odnosno broj ispitanika, a drugi broj postotak. Rezultati pokazuju da je 100 (64,5%) ispitanika označilo da su uglavnom ili u potpunosti zabrinuti oko sadržaja s kojima se njihovo dijete susreće, zatim 94 (60,7%) ispitanika da su zabrinuti oko sigurnosti djeteta dok koristi digitalne uređaje, 90 (58%) oko mogućih negativnih posljedica utjecaja digitalnih uređaja i medija na dijete, 73 (47,1%) oko toga da će dijete razviti nezdrave navike korištenja digitalnih uređaja i medija, 72 (46,5%) oko vremena koje dijete provodi koristeći digitalne uređaje te 59 (38,1%) oko trenutnih djetetovih navika korištenja digitalnih uređaja i medija. Roditelji su najviše zabrinuti oko

sadržaja s kojima se njihovo dijete susreće, a najmanje oko trenutnih dječjih navika korištenja digitalnih uređaja i medija.

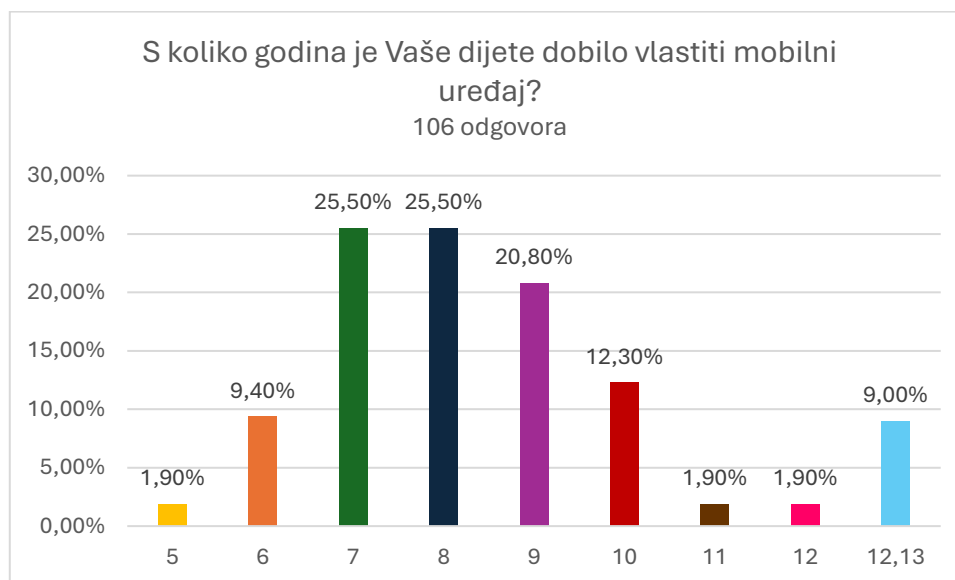
Tablica 2: Zabrinutost roditelja o utjecaju medija na dijete

U kojoj ste mjeri zabrinuti...	uopće ne	uglavnom ne	ni da ni ne	uglavnom da	u potpunosti da
oko sadržaja s kojima se dijete susreće	9 (5,8%)	16 (10,3%)	30 (19,4%)	69 (44,5%)	31 (20%)
oko sigurnosti Vašeg djeteta dok koristi digitalne uređaje	10 (6,5%)	21 (13,5%)	30 (19,4%)	64 (41,3%)	30 (19,4%)
oko mogućih negativnih posljedica utjecaja digitalnih uređaja i medija na Vaše dijete	8 (5,2%)	27 (17,4%)	30 (19,4%)	65 (41,9%)	25 (16,1%)
da će Vaše dijete razviti nezdrave navike korištenja digitalnih uređaja i medija	18 (11,6%)	25 (16,1%)	39 (25,2%)	56 (36,1%)	17 (11%)
oko vremena koje dijete provodi koristeći digitalne uređaje	15 (9,7%)	36 (23,2%)	32 (20,6%)	59 (38,1%)	13 (8,4%)
oko trenutnih navika korištenja digitalnih uređaja i medija od strane Vašeg djeteta	14 (9%)	44 (28,4%)	38 (24,5%)	41 (26,5%)	18 (11,6%)

Nadalje, željelo se saznati imaju li djeca ispitanika profil na nekoj društvenoj mreži budući da nije predviđeno da ga djeca mlađa od 13 godina kreiraju. Na ovo pitanje odgovorilo je 154 ispitanika, a 24 (15,6%) ispitanika odabrala su odgovor *da*, 128 (83,1%) odgovor *ne*, a 2 (1,3%) *ne znam*. Zatim se ispitanike upitalo je li dijete dobilo njihovo dopuštenje ili dopuštenje drugog roditelja za kreiranje računa na društvenoj mreži, a na ovo pitanje odgovorili su samo oni ispitanici čija djeca imaju profil na nekoj društvenoj mreži. 21 (87,5%) ispitanik označio je odgovor *da*, a 3 (12,5%) odgovor *ne*.

Iduće pitanje odnosilo se na to posjeduju li djeca vlastite mobilne telefone. 107 (70,9%) ispitanika potvrdilo je da njihova djeca posjeduju vlastiti mobilni telefon, a 44 (29,1%) da ga ne

posjeduju. Na pitanje s koliko je godina njihovo dijete dobilo vlastiti mobilni telefon, 27 roditelja (25,5%) napisalo je da ga je dobilo sa 7 godina, a isti udio roditelja odgovorio je da im je dijete dobilo mobitel sa 8 godina, 22 roditelja (20,8%) napisala su da im je dijete mobitel dobilo s 9 godina, a u nešto manjem broju djeca su ga dobila s 5, 6, 10, 11, 12 i 13 godina. Rezultati se detaljno mogu vidjeti u Grafičkom prikazu 10.

Grafički prikaz 10: Dob djece zaprimanja vlastitog mobilnog uređaja

Roditelje se nadalje pitalo iz kojeg razloga su djeci kupili vlastiti mobilni uređaj. Roditeljima su ponuđena četiri razloga kupovine, ali mogli su napisati i ostale razloge. Rezultati su pokazali da roditelji u najvećoj mjeri kupuju mobilne uređaje djeci da im budu dostupna (n=70, 65,4%), a ostatak rezultata vidljiv je u Tablici 3. Ostali razlozi koje su roditelji naveli su da je bivši muž kupio mobitel djetetu bez konzultiranja s ispitanicom, da je dostupno roditeljima dok su oni na poslu ili ako dijete ostane samo kod kuće, dok je na školskim izletima, zatim radi komunikacije s roditeljima, da se dijete može javiti roditeljima ako mu zatreba prijevoz nakon izvanškolskih aktivnosti. Još neki od razloga su bili da roditelj ima službene mobitele i da mu njegov mobitel nije trebao pa je dao djetetu, poklon od djeda i bake za igranje igrica, zbog straha od izoliranosti zbog druge djece, zbog samostalnog odlaska u školu, zbog ispisivanja s produženog boravka, a većina je kao razlog navela da nemaju kućni telefon pa da su im djeca dostupna kada su sama kod kuće te zbog sigurnosti i bolesti.

Tablica 3: Razlozi kupovine vlastitog mobilnog uređaja djetetu

Razlozi kupovine vlastitog mobilnog uređaja djece	Frekvencija	Postotak
da nam je uvijek dostupno	70	65,4%

radi komunikacije i druženja s prijateljima	30	28%
radi zabave i učenja	18	16,8%
sva djeca ga imaju	17	15,9%

Kako bi se dobio uvid u iskustva roditelja o medijskom odgoju djece upitalo ih se koriste li roditeljski nadzor nad mobilnim uređajima svoje djece. 107 ispitanika odgovorilo je na ovo pitanje. Rezultati su pokazali da 68 (63,6%) roditelja koristi, a 39 (36,4%) ne koristi alate za roditeljski nadzor. Zatim im je postavljeno pitanje otvorenog tipa da napišu koje alate za roditeljski nadzor koriste. Roditelji najviše koriste Googleov Family Link, čak njih 52 (81,3%), u manjoj mjeri koriste Find my kids, GPS tracker, Find my kid Pingo, Google, Family, Locator 24, Life 360 te Iphone family sharing. Ispitanici su još pisali da koriste korisnički račun, roditeljsku zaštitu na mobitelu te roditeljsku zaštitu da dijete ne može ništa instalirati bez da mu roditelj ne upiše lozinku. Naposljetku su roditelji trebali označiti u koje svrhe koriste roditeljski nadzor. Rezultati su pokazali da roditelji najviše koriste nadzor kako bi kontrolirali aplikacije i igrice koje dijete preuzima (n=61, 89,7%), a najmanje ga koriste kako bi nadzirali poruke i pozive (n=13, 19,1%) (rezultati vidljivi u Tablici 4). Rezultati, odnosno postotci u Tablici 4 prikazani su u odnosu na 68 ispitanika. Roditelji su mogli navesti i svoje razloge, od kojih je bio samo jedan, a to je da ga roditelji nadziru samo kad im se ne javlja na mobilni uređaj pa da vide gdje se dijete nalazi.

Tablica 4: Razlozi korištenja roditeljskog nadzora nad mobilnim uređajima djece

Razlozi korištenja roditeljskog nadzora nad mobilnim uređajima djece	Frekvencija	Postotak
za kontrolu aplikacija i igrice koje dijete želi preuzeti	61	89,7%
za ograničavanje vremena korištenja uređaja i aplikacija	50	73,5%
za filtriranje sadržaja kojima dijete može pristupiti	49	72,1%
za praćenje lokacije djeteta	39	57,4%
za nadzor poruka i poziva djeteta	13	19,1%

Drugo istraživačko pitanje glasi „Kako roditelji procjenjuju svoju sposobnost medijskog odgoja djece?“, a kako bih se na njega odgovorilo u upitniku je postavljeno pitanje da roditelji na ordinalnoj skali označe koliko vjeruju u svoje sposobnosti za postavljene tvrdnje. Samo za prvu tvrdnju svih 155 ispitanika označilo je vrijednost, dok je za ostale tvrdnje vrijednost označio jedan ispitanik manje (n=154). Za navedene tvrdnje rezultati su kumulativno izraženi za vrijednosti

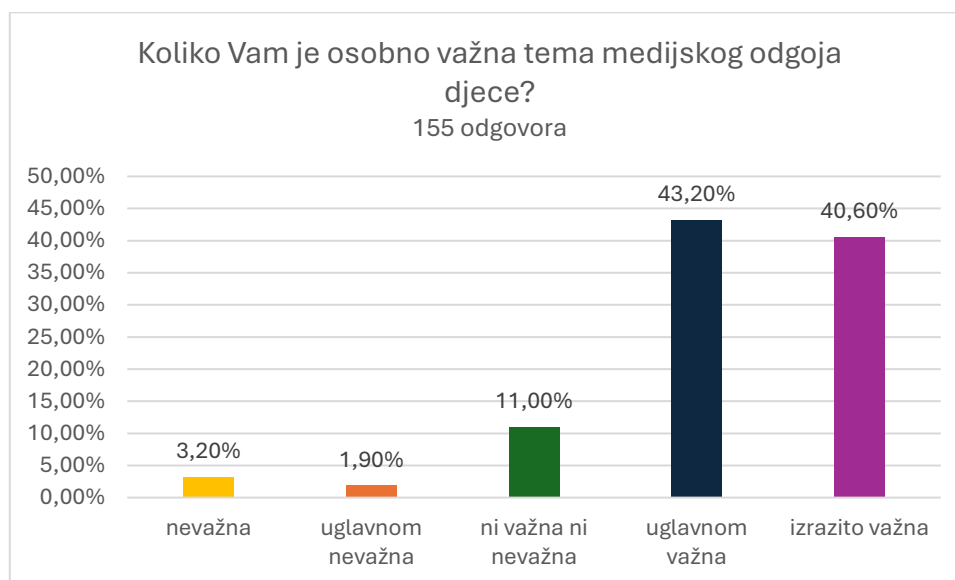
uglavnom da i *u potpunosti da*. 115 (74,6%) roditelja vjeruju u svoju sposobnost podučavanja djeteta sigurnom korištenju digitalnih uređaja, 111 (72,1%) vjeruje u sposobnost podučavanja djeteta zdravim navikama uporabe medija i digitalnih uređaja. 102 (66,2%) ispitanika vjeruje u sposobnost podučavanja djeteta kritičkim vještinama uporabe medija i digitalnih uređaja te 98 (63,2%) ispitanika vjeruje u sposobnost nadzora uporabe medija i digitalnih uređaja od strane njihovog djeteta. Prema ovim rezultatima može se zaključiti da dvije trećine do tri četvrtine roditelja smatra da su sposobni nadzirati dječju uporabu medija i digitalnih uređaja, podučiti ih zdravim navikama korištenja medija, kritičkim vještinama te sigurnom korištenju medija (rezultati vidljivi u Tablici 5).

Tablica 5: Sposobnost roditelja za medijski odgoj djece

Koliko vjerujete u svoju sposobnost...	uopće ne	uglavnom ne	ni da ni ne	uglavnom da	u potpunosti da
podučavanja djeteta sigurnom korištenju digitalnih uređaja	2 (1,3%)	10 (6,5%)	27 (17,5%)	94 (61%)	21 (13,6%)
podučavanja djeteta zdravim navikama uporabe medija i digitalnih uređaja	3 (1,9%)	8 (5,2%)	32 (20,8%)	93 (60,4%)	18 (11,7%)
podučavanja djeteta kritičkim vještinama uporabe medija i digitalnih uređaja	3 (1,9%)	9 (5,8%)	40 (26%)	80 (51,9%)	22 (14,3%)
nadzora uporabe medija i digitalnih uređaja od strane Vašeg djeteta	5 (3,2%)	11 (7,1%)	41 (26,5%)	82 (52,9%)	16 (10,3%)

Treće istraživačko pitanje glasi „Kakvi su stavovi roditelja prema dječjem korištenju medija i digitalnih uređaja?“. U upitniku su postavljena tri pitanja kojima se željelo istražiti roditeljske stavove. Prvim pitanjem htjelo se uvidjeti imaju li oba roditelja usuglašene stavove o medijskom odgoju djece i njihovoj uporabi medija. Podaci pokazuju da 39,4% roditelja *u potpunosti* imaju usuglašene stavove, 46,5% *uglavnom da*, 7,1% *ni da ni ne*, 5,2% *uglavnom ne* i 1,9% *u potpunosti ne*.

Zatim se ispitanike upitalo koliko im je važna tema medijskog odgoja djece. Za 5 (3,2%) ispitanika ova tema je *nevažna*, za 3 (1,9%) *uglavnom nevažna*, za 17 (11%) ispitanika *nije ni važna ni nevažna*, za 67 (43,2%) ispitanika *uglavnom važna*, a za 63 (40,6%) je *izrazito važna* (rezultati vidljivi u Grafičkom prikazu 11).

Grafički prikaz 11: Važnost medijskog odgoja djece

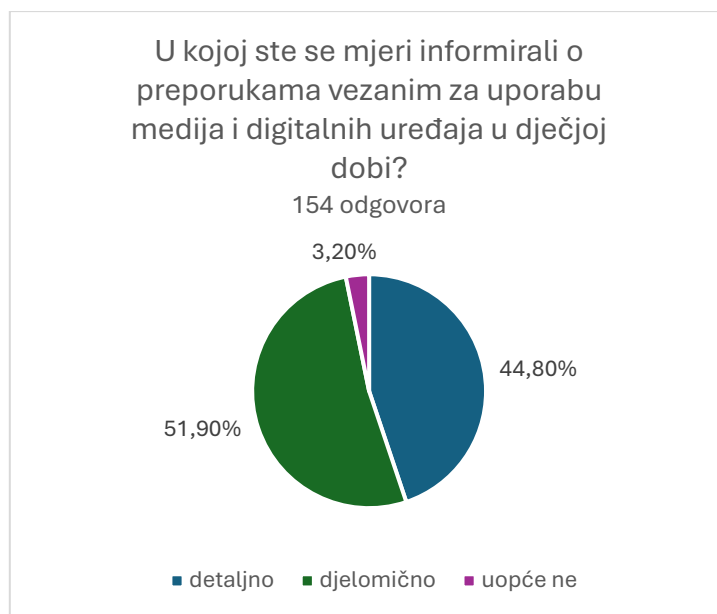
U nastavku, roditelji su pomoću ordinalne skale trebali označiti u kojoj se mjeri slažu sa šest tvrdnji koje izražavaju stavove o medijskom odgoju djece. 155 ispitanika odgovorilo je na 1., 3. i 6. tvrdnju, a na ostale su odgovorila 154 ispitanika. Za navedene tvrdnje rezultati su kumulativno izraženi za vrijednosti *uglavnom da* i u *potpunosti da*. 149 (96,8%) ispitanika označilo je da se uglavnom ili u potpunosti slažu s tvrdnjom „Roditelji trebaju biti aktivno uključeni u aktivnosti djeteta na digitalnim uređajima kako bi osigurali sigurnost i odgovorno korištenje.“, 144 (92,9%) se slaže s tvrdnjom „Smatram važnim uspostaviti jasna pravila o korištenju digitalnih uređaja kod kuće.“, 140 (90,9%) s tvrdnjom „Škole bi trebale surađivati s roditeljima kako bi zajedno radili na promicanju sigurnog i odgovornog korištenja medija kod djece.“, 134 (86,4%) s tvrdnjom „Dijete treba imati ograničen pristup digitalnim uređajima kako bi razvilo raznolike interese.“, 129 (83,8%) s tvrdnjom „Prihvaćam da su digitalni uređaji postali sastavni dio suvremenog djetinjstva i nastojim naučiti kako ih najbolje integrirati u život svoje djece.“ te 116 (74,8%) s tvrdnjom „Važno je razgovarati s drugim roditeljima o strategijama i iskustvima u upravljanju korištenjem medija i digitalnih uređaja kod djece.“ Rezultati se detaljnije mogu vidjeti u Tablici 6.

Tablica 6: Stavovi roditelja o medijskom odgoju djece

U kojoj se mjeri slažete s navedenim tvrdnjama?	uopće ne	uglavnom ne	ni da ni ne	uglavnom da	u potpunosti da
Roditelji trebaju biti aktivno uključeni u aktivnosti djeteta na digitalnim uređajima kako bi osigurali sigurnost i odgovorno korištenje.	1 (0,6%)	1 (0,6%)	3 (1,9%)	64 (41,6%)	85 (55,2%)
Smatram važnim uspostaviti jasna pravila o korištenju digitalnih uređaja kod kuće.	1 (0,6%)	1 (0,6%)	9 (5,8%)	73 (47,1%)	71 (45,8%)
Škole bi trebale surađivati s roditeljima kako bi zajedno radili na promicanju sigurnog i odgovornog korištenja medija kod djece.	1 (0,6%)	0 (0%)	13 (8,4%)	62 (40,3%)	78 (50,6%)
Dijete treba imati ograničen pristup digitalnim uređajima kako bi razvilo raznolike interese.	1 (0,6%)	3 (1,9%)	17 (11%)	47 (30,3%)	87 (56,1%)
Prihvaćam da su digitalni uređaji postali sastavni dio suvremenog djetinjstva i nastojim naučiti kako ih najbolje integrirati u život svoje djece.	2 (1,3%)	9 (5,8%)	14 (9,1%)	68 (44,2%)	61 (39,6%)
Važno je razgovarati s drugim roditeljima o strategijama i iskustvima u upravljanju korištenjem medija i digitalnih uređaja kod djece.	4 (2,6%)	4 (2,6%)	31 (20%)	69 (44,5%)	47 (30,3%)

Četvrto istraživačko pitanje glasi „Kakve su informacijske potrebe roditelja o dječjem korištenju medija i digitalnih uređaja?“, a kako bi se odgovorilo na to pitanje postavljeno je nekoliko pitanja u upitniku. Prvo pitanje odnosilo se na to u kojoj se mjeri roditelji informiraju o

preporukama za dječju uporabu medija i digitalnih uređaja. Na ovo pitanje odgovorila su 154 ispitanika; odgovor *detaljno* odabralo je 69 (44,8%) ispitanika, *djelomično* 80 (51,9%) te *uopće ne* 5 (3,2%) ispitanika (vidljivo u Grafičkom prikazu 12).

Grafički prikaz 12: Informiranje o preporukama o dječjem korištenju medija i digitalnih uređaja

Nadalje, roditelje se upitalo bi li htjeli dobiti dodatne informacije o medijskom odgoju djece. Na ovo pitanje odgovorila su 152 ispitanika, od kojih je 112 (73,7%) reklo da bi htjelo dobiti dodatne informacije, a 40 (26,3%) da ne bi. Zatim ih se upitalo koje su izvore do sada koristili za dobivanje informacija o dječjoj uporabi digitalnih uređaja i medija, a ispitanici su mogli odabrati više izvora. Rezultati pokazuju da roditelji najviše informacija dobivaju od roditelje druge djece koje osobno poznaju (n=75, 48,4%) te putem preporuka stručnih organizacija koje su dostupne na internetu (n=73, 47,1%), a čak 8,4% (n=13) roditelja ne traži informacije (rezultati vidljivi u Tablici 7). Rezultati, odnosno postotci u Tablici 7 prikazani su u odnosu na 155 ispitanika. Ispitanicima je ponuđena mogućnost da napišu izvore koji nisu bili ponuđeni u pitanju. Neki od odgovora su da roditelji koriste intuiciju koja se svodi na maksimalno ograničavanje, informacije saznaju na raznim radionicama u školi, tijekom školovanja, starija djeca te zdrav razum (roditelj je naveo da sam vidi koliko ga ponese mobitel koji mora koristiti zbog posla).

Tablica 7: Izvori za dobivanje informacija o dječjem korištenju digitalnih uređaja

Izvori za dobivanje informacija o dječjem korištenju digitalnih uređaja	Frekvencija	Postotak
---	-------------	----------

roditelje druge djece koje osobno poznajem	75	48,4%
preporuke stručnih organizacija dostupne na internetu	73	47,1%
članke na popularnim portalima na internetu	67	43,2%
predavanja stručnjaka	59	38,1%
učitelje	54	34,8%
čitao/la sam knjige o navedenoj temi	33	21,3%
roditelje u grupama preko društvenih mreža	28	18,1%
ništa od navedenog jer ne tražim savjete i informacije	13	8,4%

Kako bi se utvrdilo kakve su informacijske potrebe roditelja, postavljeno je pitanje da označe koje teme medijskog odgoja ih zanimaju i o kojima bi htjeli saznati više. Ispitanici su mogli odabrati više odgovora. Rezultati pokazuju da bi roditelji najviše htjeli saznati o tome kako da pomognu djeci da nauče sigurno koristiti digitalne uređaje (n=97, 62,6%), nakon toga velik broj roditelja odabralo je da žele saznati kako da djetetu pomognu da sigurno koriste društvene mreže (n=89, 57,4%), a najmanje ih zanima tema zašto je medijski odgoj djece uopće važan (n=36, 23,3%) (rezultati vidljivi u Tablici 8). Rezultati, odnosno postotci u Tablici 8 prikazani su u odnosu na 155 ispitanika.

Tablica 8: Teme medijskog odgoja o kojima bi roditelji htjeli znati više

Teme medijskog odgoja o kojima bi roditelji htjeli znati više	Frekvencija	Postotak
kako pomoći djetetu da nauči sigurno koristiti digitalne uređaje	97	62,6%
kako djetetu pomoći da sigurno i odgovorno koristi društvene mreže	89	57,4%
kako pomoći djetetu da razvije kritičko mišljenje u vezi medijskih sadržaja	87	56,1%
kako nadzirati dječju uporabu digitalnih uređaja i medija	75	48,4%
kako utvrditi kvalitetu i korisnost aplikacija koje dijete želi koristiti	58	37,4%
kako prepoznati kvalitetan medijski sadržaj za dijete	57	36,8%
izbor tema o kojima je važno razgovarati s djecom u vezi medija i digitalnih uređaja	51	32,9%
kako pristupiti djetetu u razgovoru o digitalnim uređajima	48	31%

koje su preporuke o vremenu korištenja digitalnih uređaja u skladu s dobi	40	25,8%
zašto je medijski odgoj djece važan	36	23,3%

Naposljetku, ispitanike se upitalo koje ih posljedice utjecaja digitalnih tehnologija na djecu zanimaju, a ponuđeno im je osam tvrdnji koje su mogli označiti. Roditelje najviše zanima utjecaj digitalnih tehnologija na mentalno zdravlje i psihološke dobrobiti (n=117, 75,5%) te na sposobnost koncentracije (n=110, 71%), a najmanje ih zanima utjecaj na vrijednosti, etiku i moral (n=72, 46,5%) (rezultati vidljivi u Tablici 9). Ispitanici su mogli napisati što ih još zanima. Jedan ispitanik napisao je da digitalne tehnologije loše utječu na sve navedene segmente te da je djeci bolje bez digitalnih tehnologija, da preporuča druženje uživo te da djeca u školi svladavaju gradivo bez tehnologija, a kao razlog navodi da su takve vrste tehnologije prestimulativne i da se djeca izgube u njoj te da se ne znaju ponašati. Rezultati, odnosno postotci u Tablici 9 prikazani su u odnosu na 155 ispitanika.

Tablica 9: Utjecaji digitalnih tehnologija na djecu

Utjecaja digitalnih tehnologija na:	Frekvencija	Postotak
mentalno zdravlje i psihološku dobrobit	117	75,5%
sposobnost koncentracije	110	71%
radne navike	97	62,6%
komunikacijske sposobnosti djece	96	61,9%
školski uspjeh	81	52,3%
fizičko zdravlje (kretanje i boravak na otvorenom)	75	48,4%
društvene vještine djece	73	47,1%
vrijednosti, etiku i moral	72	46,5%

6.5. Rasprava

Cilj je ovog istraživanja bio analizirati stavove, iskustva i informacijske potrebe roditelja o dječjoj upotrebi digitalnih uređaja i medija. Uzorak je bio prigodni stoga njegovi rezultati nisu reprezentativni. Pretpostavka je da su se istraživanju u većoj mjeri odazvali oni roditelji kojima je ova tema inače važna. U istraživanju je sudjelovalo 155 ispitanika koji su u najvećoj mjeri bili ženskog spola (91,6%) te je više od polovice ispitanika bilo starosti između 31 i 40 godina (60%).

Najveći broj ispitanika kao najviši završeni obrazovni stupanj ima završenu srednju školu (43,9%), a najmanje ima završenu samo osnovnu školu (3,9%). U najvećoj mjeri u uzorku su zastupljeni roditelji djece 4. razreda (30,9%), a najmanje djece koja pohađaju 2. razred osnovne škole (20,1%).

Naše prvo istraživačko pitanje glasilo je: „Kakva su iskustva roditelja s medijskim odgojem djece?“. U pogledu dječjih navika korištenja medija i digitalnih uređaja koje posredno ukazuju na iskustva, i potencijalno stavove roditelja prema medijskom odgoju djece, djeca roditelja koji su sudjelovali u istraživanju najviše koriste televizor (91%) i mobitele (86,5%). Više od 70% djece posjeduje vlastiti mobitel, a nešto više od polovice djece svoj prvi mobilni telefon dobilo je sa 7 ili 8 godina (51%). Spomenuto Nacionalno istraživanje o sigurnosti djece na internetu iz 2017. godine pokazalo je da mobitel/pametni telefon posjeduje 82,4% djece u dobi od 9 do 11 godina te su rezultati našeg istraživanja u skladu s navedenima.⁹⁰ Vrijeme kada djetetu treba kupiti mobitel ovisi o brojnim čimbenicima, a neki od njih su razlog zbog kojeg se djetetu želi kupiti mobitel, razumije li dijete rizike s kojima se može susreti prilikom korištenja mobitela, koliko su roditelji upoznati o sigurnosnim postavkama na mobitelu i dr. Prema mišljenjima pojedinih stručnjaka dijete bi trebalo dobiti vlastiti mobitel u 2. razredu osnovne škole, u dobi od 7 do 8 godina primarno i, u početku, samo zato da može komunicirati s roditeljima.⁹¹ Naše je istraživanje pokazalo da je najčešći razlog kupovine mobitela djeci da uvijek budu dostupna roditeljima (65,4%) što je u skladu s prethodno spomenutim preporukama, dok je drugi najčešći razlog komunikacija i druženje s prijateljima (28%). 15,6% (n=24) ispitanika označilo je da njihovo dijete ima profil na društvenim mrežama, od čega je 87,5% ispitanika djeci za isto dalo dopuštenje. Iz toga se može zaključiti da se gotovo većina roditelja pridržava preporuke da djeca te dobi (7. – 11.) nemaju profile na društvenim mrežama. Naime, prema pravilima većine društvenih mreža, djeca smiju kreirati račun tek kad navršu 13 godina. Na primjer, Facebook, Instagram, TikTok i Snapchat imaju tu dobnu granicu. Više od 60% roditelja koristi alate za roditeljski nadzor mobilnih uređaja svoje djece, a najčešće koriste Googleov alat Family Link, i u najvećoj mjeri postavljaju roditeljsku zaštitu kako djeca ne bi mogla instalirati aplikacije bez njihova dopuštenja (89,7% roditelja). U spomenutom istraživanju HR Kids Online (2017.) rezultati su pokazali da više od 70% roditelja ne upotrebljava alate za kontrolu aktivnosti svoje djece.⁹² Budući da je spomenuto istraživanje

⁹⁰ Usp. Ciboci, L...[et al.]. Nav. dj., str. 6.

⁹¹ Usp. Kada djetetu kupiti prvi mobitel?, 2017. URL: <https://www.medijskapismenost.hr/prvi-mobitel/> (2024-08-28)

⁹² Usp. Ciboci, L. Nav. dj., str. 36.

provedeno prije 7 godina, te da Googleov alat Family Link nije postojao do ožujka 2017. godine,⁹³ evidentno je da je u međuvremenu dosta roditelja objeručke prihvatilo alate za roditeljski nadzor. Preporuka je da se alati za nadzor mobilnih uređaja djece koriste do djetetove 13. godine. Naše istraživanje pokazuje da više od trećine roditelja u našem uzorku to ne čini. Postavlja se pitanje koji su razlozi za navedeno; neznanje ili stav da im takvi alati nisu potrebni. Navedeno bi bilo korisno ispitati u budućim istraživanjima. Istraživanje je pokazalo da oko dvije trećine roditelja nastoji imati nadzor nad vremenom koje djeca provode na mobilnom uređaju, kao i sadržajima kojima djeca pristupaju, što je u skladu s preporukama.⁹⁴ Istraživanje HR Kids Online (2017.) pokazalo je posve drugačije rezultate prema kojima oko 77% roditelja nije ograničavalo vrijeme korištenja interneta svojoj djeci.⁹⁵ Budući da je istraživanje provedeno prije 7 godina te da se danas najpopularniji alat za nadzor vremena korištenja mobilnih uređaja Google Family Link tada tek pojavio, pretpostavlja se da je roditeljima tada bilo znatno teže osigurati nadzor te je moguće da je i svijest o važnosti istoga bila na nižoj razini. U pogledu vremena korištenja medija, preporuka je da djeca od 6 do 9 godina visokokvalitetne medijske sadržaje koriste do 1 h dnevno uz nadzor roditelja, a djeca od 10 do 18 godina 2 h dnevno.⁹⁶ Rezultati našega istraživanja pokazuju da 64,5% djece koristi digitalne uređaje i medije do 2 h radnim danom, a 35,5% djece više od 2 h. Vikendom i praznicima 48,4% djece koristi digitalne uređaje i medije do 2 h, a 51,6% djece više od 2 h. Budući da nismo proveli analizu razlika u vremenu korištenja medija prema dobnim skupinama, iz navedenih rezultata može se vidjeti da dvije trećine roditelja radnim danima slijedi preporuke da djeca digitalne uređaje i medije najviše koriste do 2 h dnevno, no vikendom i praznicima više od polovice djece koristi uređaje duže od 2 h. Rezultati po ovom pitanju ukazuju na trećinu obitelji u kojima vrijeme uporabe medija nije u potpunosti u skladu s preporukama.

U većini obitelji obuhvaćenih ovim istraživanjem postoje određena pravila za korištenje digitalnih uređaja, međutim u svega 25% obitelji ta su pravila jasno dogovorena i vrijede za sve članove obitelji, nešto manje od polovice (41,9%) obitelji ima okvirno dogovorena pravila za korištenje digitalnih uređaja, dok se u trećini obitelji (32,9%) pravila postavljaju po potrebi, odnosno nisu unaprijed dogovorena. Budući da uporaba ekrana, a mobilnih uređaja posebno, može vrlo lako izaći izvan okvira korisne, svrsishodne i racionalne uporabe, preporuka je da se u obiteljima dogovore pravila kojih će se pridržavati svi članovi. Na taj način roditelji i svoje

⁹³ Usp. Diwanji, P. Introducing the Family Link app: helping families navigate technology together, 2017. URL: <https://blog.google/technology/families/introducing-family-link-app-helping-families-navigate-technology-together/> (2024-09-17)

⁹⁴ Usp. Naši savjeti i preporuke. Nav. dj.

⁹⁵ Usp. Ciboci, L. Nav. dj., str. 34.

⁹⁶ Usp. Naši savjeti i preporuke. Nav. dj.

ponašanje usklađuju s pravilima i djeci daju pozitivan primjer. No vidimo da u trećini obitelji pravila nisu postavljena. Također, izostanak jasnih i zajednički dogovorenih pravila i dosljednosti u njihovoj primjeni može voditi prema sukobima između roditelja i djece. U našem istraživanju u najvećem broju obitelji uporaba digitalnih uređaja izvor je sukoba *ponekad* (41,3%), međutim kumulativno je više od četvrtine ispitanika odabralo odgovore često i svakodnevno (26,5%). Meschovim istraživanjem (2006.) utvrdilo se da je vjerojatnost za izbijanje sukoba jednaka u obiteljima u kojima postoje pravila za reguliranje korištenja mobitela i gledanja televizije i u onima kojima ne postoje. No, zanimljivo, utvrđeno je da je više sukoba bilo u obiteljima u kojima se regulira vrijeme korištenja interneta, nego u obiteljima u kojima se ne regulira. U radu se tvrdi da do sukoba dolazi kada djeca koriste internet u zabavne svrhe, a ne primjerice u obrazovne svrhe. Kako to proturječi roditeljskim očekivanjima, dolazi do sukoba.⁹⁷ Djeca također zbog pojačanog nadzora te kršenja privatnosti i smanjenja autonomije mogu osjećati frustraciju i ući u sukob s roditeljima.⁹⁸ Prema tome, da bi se sukobi oko uporabe medija prevenirali, važno je da pravila budu jasna, da budu rezultat zajedničkog dogovora između roditelja i djece, da se o pravilima razgovara, da se dosljedno primjenjuju i po potrebi modificiraju.⁹⁹ Iduće pitanje pokazalo je da značajan broj roditelja (46,1%) mobilne uređaje koristi kao kaznu ili nagradu za dječje ponašanje. Ako se dijete kažnjava ili nagrađuje mobitelom, ono može razviti nezdrav odnos prema tehnologiji, te u pojačanoj mjeri doživljavati mobitela kao izvor zadovoljstva. Nagrađivanje ili kažnjavanje djeteta pristupom mobitelu ili drugom ekranu pojačava emocionalnu vezu djeteta s uređajem i stvara rizik da dijete s roditeljem surađuje samo zato da izbjegne kaznu ili ostvari nagradu.¹⁰⁰ Istraživanje nam pokazuje da je više od polovice roditelja (56,8%) detaljno razgovaralo sa svojom djecom na koji način i u koje svrhe se digitalni uređaji koriste i o opasnostima i neprimjerenim sadržajima na internetu, a 42,6% ispitanika to je učinilo djelomično. Već spomenuto istraživanje HR Kids Online pokazalo je slične rezultate kao i u našem istraživanju. Oko 60% roditelja često ili vrlo često djeci objašnjavaju zašto su određeni internetski sadržaji primjereni, a drugi ne te više od polovice roditelja daje savjete djeci kako da sigurno koriste

⁹⁷ Usp. Mesch, G. S. Family relations and the internet: exploring a family boundaries approach. // The journal of family communication 6, 2(2006), str. 122. URL:

https://www.researchgate.net/publication/251956580_Family_Relations_and_the_Internet_Exploring_a_Family_Boundaries_Approach (2024-08-28)

⁹⁸ Usp. Mesch, G. S. Family characteristics and intergenerational conflicts over the internet. // Information, communication & society 9, 4(2006), str. 473-485. URL:

https://www.researchgate.net/publication/232851496_Family_Characteristics_and_Intergenerational_Conflicts_over_the_Internet (2024-08-28)

⁹⁹ Usp. Kids & tech: 12 tips for parents in the digital age, 2024. URL:

<https://www.healthychildren.org/English/family-life/Media/Pages/Tips-for-Parents-Digital-Age.aspx> (2024-09-17)

¹⁰⁰ Usp. Naši savjeti i preporuke. Nav. dj.

internet.¹⁰¹ Iz podataka prikupljenih našim istraživanjem može se zaključiti da je uporaba medija i digitalnih uređaja tema razgovora između roditelja i djece u gotovo svim obiteljima obuhvaćenim ovim istraživanjem. Preporuča se da roditelji djeci objasne i argumentiraju zašto su određeni internetski sadržaji primjereni, a neki nisu te da im pojasne opasnosti i posljedice s kojima se mogu susreti tijekom korištenja medija. Time će kod djece razviti kritičko mišljenje o medijima.¹⁰² U pogledu tema u kontekstu uporabe digitalnih medija koje roditelje zabrinjavaju, u najvećoj mjeri to su sadržaji s kojima se njihova djeca susreću, njihova sigurnost te moguće negativne posljedice utjecaja digitalnih uređaja i medija na djecu. Na temelju ovih podataka mogu se pretpostaviti i potrebe roditelja za informacijama, podrškom i stručnim vodstvom.

Iz navedenih rezultata može se zaključiti da je značajan broj roditelja osviješten o važnosti medijskog odgoja djece budući da ograničavaju korištenje digitalnih uređaja i medija, razgovaraju s djecom o uporabi medija te imaju dogovorena pravila za korištenje medija što je u skladu s preporukama stručnih organizacija. No problem je što se u okviru trećini obitelji samo ponekad ili uopće ne ograničava vrijeme korištenja digitalnih uređaja te pravila za korištenje medija i digitalnih uređaja nisu jasno dogovorena. Značajan udio roditelja koristi mobitele kao nagradu ili kaznu za djetetovo ponašanje što također nije optimalno. Digitalni uređaji često ili svakodnevno izvor su sukoba u četvrtini obitelji stoga bi bilo korisno dodatno analizirati koji su prediktori sukoba oko uporabe medija u tim obiteljima.

Drugo istraživačko pitanje glasilu je „Kako roditelji procjenjuju svoju sposobnost medijskog odgoja djece?“. Rezultati pokazuju da više od 70% roditelja vjeruje da su uglavnom ili u potpunosti sposobni podučavati dijete sigurnom korištenju digitalnih uređaja i zdravim navikama uporabe medija i digitalnih uređaja dok nešto manje ispitanika (63.2% - 66.2%) vjeruje u svoju sposobnost podučavanja djeteta kritičkim vještinama uporabe medija i digitalnih uređaja i u sposobnost nadzora dječje uporabe medija i digitalnih uređaja. Iako se istraživanjem doznalo da velika većina roditelja smatra da su sposobni medijski odgajati djecu, to je njihova samoprocjena i ona je subjektivna. Također, postavlja se pitanje tko su roditelji koji ne osjećaju da su sposobni medijski odgajati svoju djecu na najbolji način. Iako navedeni rezultati pokazuju da većina roditelja vjeruje u svoju sposobnost medijskog odgoja djece, više od 60% roditelja zabrinuto je oko sadržaja s kojim se djeca susreću i oko sigurnosti djece prilikom korištenja digitalnih uređaja te je više od polovice ispitanika zabrinuto oko mogućih negativnih posljedica utjecaja digitalnih uređaja na djecu. Pretpostavka je da će roditelji uvijek osjećati zabrinutost za svoju djecu jer

¹⁰¹ Usp. Ciboci, L. Nav. dj., str. 35.

¹⁰² Usp. Naši savjeti i preporuke. Nav. dj.

tehnologija napreduje brže nego što je oni mogu pratiti, dok djeca, koja odrastaju uz nju, lakše usvajaju nove tehnologije. Internet je dinamično okruženje i roditelji ne mogu kontrolirati sve s čime se djeca mogu susresti. Također, djeca medije koriste izvan doma, primjerice kod prijatelja, što otežava nadzor nad njihovim aktivnostima na digitalnim platformama.

Treće istraživačko pitanje glasilo je „Kakvi su stavovi roditelja prema dječjem korištenju medija i digitalnih uređaja?“. Rezultati pokazuju da velik broj ispitanika (85,9%) ima uglavnom ili u potpunosti usuglašene stavove o medijskom odgoju sa svojim supružnikom ili partnerom, što je važno za učinkovit medijski odgoj. Više od 80% ispitanika kumulativno je izjavilo da im je tema medijskog odgoja djece uglavnom ili izrazito važna. No tu se također treba poći od pretpostavke da su ovakvi rezultati uvjetovani prigodnim uzorkom ispitanika kojima je ova tema osobno vrlo važna. Više od 96% roditelja uglavnom ili u potpunosti se slaže s izjavom da roditelji trebaju biti uključeni u aktivnosti djeteta na digitalnim uređajima kako bi ih sigurno i odgovorno koristili te više od 90% roditelja se uglavnom ili u potpunosti slažu s izjavama da je važno uspostaviti jasna pravila o korištenju digitalnih uređaja u obitelji te da bi škole trebale zajedno s roditeljima promicati sigurno i odgovorno korištenje medija kod djece. Sličan rezultat je pokazalo istraživanje HR Kids Online; više od 80% roditelja smatra da djeci treba postaviti pravila za korištenje interneta, odnosno digitalnih uređaja.¹⁰³ Rezultati su pokazali da se više od 80% roditelja uglavnom ili u potpunosti slaže s izjavama da dijete treba imati ograničen pristup digitalnim uređajima radi razvijanja različitih interesa te da prihvaćaju da su digitalni uređaji postali dio suvremenog djetinjstva i da ih nastoje što bolje integrirati u živote djece te se nešto više od 70% ispitanika uglavnom ili u potpunosti slaže s tvrdnjom da je važno razgovarati s drugim roditeljima o strategijama upravljanja korištenja digitalnih medija kod djece. Iz navedenih rezultata može se zaključiti da su gotovi svi roditelji osviješteni o važnosti postavljanja pravila korištenja digitalnih uređaja, no u isto vrijeme u trećini obitelji ta pravila nisu postavljena. Nameće se pitanje zašto je to tako i koje su prepreke postavljanju pravila unatoč svjesnosti o njihovoj važnosti. Roditelji u većini imaju poželjne stavove o medijskom odgoju, no vidimo da se kod nekih stavovi ne pretaču u ponašanje.

Posljednje istraživačko pitanje glasilo je „Kakve su informacijske potrebe roditelja o dječjem korištenju medija i digitalnih uređaja. Najviše ispitanika (51,9%) odgovorilo je da su se djelomično informirali o preporukama za dječju uporabu medija i digitalnih uređaja, čak 44,8% informiralo se detaljno, a samo 3,2% uopće nije. Nadalje, više od 70% ispitanika želi dobiti

¹⁰³ Usp. Ciboci, L. Nav. dj., str. 35.

dodatne informacije o medijskom odgoju djece što je važna spoznaja ovoga istraživanja. Važni su i podaci o korištenim izvorima informacija jer ukazuju na sklonosti roditelja prema određenim vrstama izvora. Tako je najveći broj roditelja označio da informacije dobiva od roditelja druge djece (48,4%). Ranije spomenuto istraživanje autorice Davis (2012.) je također pokazalo da roditelji kao izvor informacija najviše preferiraju prijatelje i obitelj.¹⁰⁴ Sklonost prema osobnim izvorima informacija uobičajena je pojava zbog pristupačnosti, praktičnosti, slične perspektive, ljudske sklonosti pričama i osobnim iskustvima. Navedeni rezultat relevantan je i kao informacija o mogućem formatu i sadržaju informacijskih i edukativnih „paketa“ za roditelje koji žele čuti iskustva drugih roditelja. Sljedeći najčešći izvor su stručne organizacija na internetu (47,1%). Ovakav rezultat potencijalno ukazuje na povjerenje prema stručnjacima ili pak pristupačnost izvora informacija koje takve organizacije nude. Čak 8,4% roditelja ne traži savjete i informacije.

Kako bi se uvidjele informacijske potrebe roditelja, pitalo ih se o kojim bi temama medijskog odgoja htjeli znati više. Više od polovice roditelja želi saznati kako pomoći djetetu da nauči sigurno koristiti digitalne uređaje, kako djeci pomoći da sigurno koriste društvene mreže i kako da kritički promišljaju o medijskim sadržajima. Na kraju se ispitanike pitalo koje ih posljedice utjecaja digitalnih tehnologija na djecu zanimaju, a podaci su pokazali da više od 75% roditelja zanima utjecaj digitalnih tehnologija na mentalno zdravlje i psihološku dobrobit, a u nešto manjem omjeru ih zanima utjecaj na sposobnost koncentracije (71%) i radne navike (62,6%), najmanje ih zanimaju utjecaji na vrijednost, etiku i moral (46,5%). Može se zaključiti da su se roditelji u značajnoj mjeri informirali o dječjem korištenju medija, ali i dalje žele dobiti dodatne informacije. Iz podataka se može vidjeti da roditelji kao izvor informacija najviše preferiraju iskustva drugih roditelja te preporuke stručnih organizacija. Rezultati istraživanja pokazuju da roditelje zanimaju vrlo važne teme medijskog odgoja kao što su sigurno korištenje digitalnih uređaja, društvenih mreža i dr. Naposljetku, roditelje najviše zanimaju utjecaji digitalne tehnologije na mentalno zdravlje i psihološku dobrobit i sposobnost koncentracije. Može se vidjeti da roditelje u velikoj mjeri zanimaju posljedice utjecaja digitalnih tehnologija na djecu jer gotovo sve testirane aspekte mogućih utjecaja označila je gotovo polovica ili više od polovice ispitanika.

7. Zaključak

Odrasli ljudi, a pogotovo djeca danas ne mogu funkcionirati bez medija i digitalnih uređaja; oni im služe za obrazovanje, zabavu, informiranje, komuniciranje i dr. Mediji imaju mnoge prednosti budući da obrazuju, informiraju, zabavljaju, ali imaju i dosta nedostataka. Primjerice, mogu

¹⁰⁴ Usp. Davis, V. Nav. dj., str. 669.

manipulirati ljudima i njihovim mišljenjem te pogledom na svijet. Djeca rane osnovnoškolske dobi ne znaju razlikovati kvalitetan i nekvalitetan medijski sadržaj, stoga je nužno djecu medijski obrazovati. Medijski odgoj ključan je u razvijanju kritičke pismenosti koja će djeci olakšati prepoznavanje štetnog medijskog sadržaja. Veliki nedostatak medija odnosno digitalnih uređaja je taj što se djeca mogu susresti s elektroničkim nasiljem i neprimjerenim sadržajem dok ih koriste. Također, mediji mogu imati negativne utjecaje na tjelesni, socijalni, emocionalni i kognitivni razvoj djece. Prekomjerno korištenje digitalnih uređaja u vezi je s prekomjernom tjelesnom težinom, problemima sa spavanjem, agresivnijim ponašanjem, poteškoćama u motorici i govoru, problemima u pažnji i dr. Korištenje interneta i digitalnih uređaja djecu može izložiti riziku narušavanja privatnosti i sigurnosti. Kako bi se navedeni problemi prevenirali, roditelji se trebaju medijski opismeniti kako bi bili kompetentni za medijsko odgajanje svoje djece. Suvremeni roditelji susreću se s brojnim izazovima tijekom medijskog odgoja djece, i ta je činjenica motivirala ovo istraživanje čiji je cilj bio utvrditi kakvi su stavovi, iskustva i informacijske potrebe roditelja u kontekstu medijskog odgoja djece.

Na temelju provedenog istraživanja može se zaključiti da su mnogi roditelji svjesni važnosti medijskog odgoja djece. Većina ih ograničava korištenje digitalnih uređaja, razgovara s djecom o medijima te postavlja pravila za njihovo korištenje, što je u skladu s preporukama stručnih organizacija. Također, mnogi roditelji koriste alate za roditeljski nadzor kako bi osigurali sigurno korištenje digitalnih uređaja. No trećina roditelja ne koristi te alate što može biti tema za buduća istraživanja. Dvije trećine roditelja ograničava vrijeme koje djeca provode na digitalnim uređajima i sadržaje kojima pristupaju. Iako većina poštuje preporuke radnim danom, tijekom vikenda dolazi do odstupanja. U većini obitelji postoje jasna ili okvirna pravila za korištenje digitalnih uređaja, dok se u trećini obitelji pravila postavljaju po potrebi što također otvara dodatna pitanja o razlozima za takvu praksu. Istraživanje je pokazalo da se u više od 25% obitelji često događaju sukobi povezani s korištenjem digitalnih uređaja te da skoro polovica roditelja koristi digitalne uređaje kao sredstvo nagrađivanja ili kažnjavanja, što može dovesti do pojačane emocionalne povezanosti djece s uređajima. Može se zaključiti da je dijelu roditelja potrebna edukacija o prikladnijim metodama postavljanja granica i upravljanja dječjim ponašanjem. U gotovo svim obiteljima vodi se razgovor o pravilnoj upotrebi medija i digitalnih uređaja te o opasnostima na internetu, čime se razvija kritičko mišljenje kod djece. Roditelje najviše zabrinjavaju sadržaji kojima djeca pristupaju na internetu te potencijalne negativne posljedice korištenja digitalnih uređaja. Više od 70% roditelja smatra da su uglavnom ili potpuno kompetentni za medijski odgoj, ali i dalje izražavaju zabrinutost zbog mogućih negativnih utjecaja digitalnih

uređaja. Ova kontradikcija ukazuje na nesigurnost, pa je važno da roditelji dobiju dodatnu edukaciju i podršku, a za istim su i izrazili želju. Preporučuje se da buduća istraživanja detaljnije ispituju uzroke roditeljske zabrinutosti unatoč visokoj samoprocjeni kompetencija. Što se tiče roditeljskih stavova o dječjem korištenju medija, gotovo svi roditelji prepoznaju važnost postavljanja pravila i usmjeravanja djece, no trećina obitelji još uvijek nema jasna pravila. Iako većina roditelja ima pozitivne stavove prema medijskom odgoju, neki ih ne primjenjuju dosljedno u praksi. Roditelji su uglavnom dobro informirani o dječjem korištenju digitalnih uređaja, ali i dalje žele dodatne informacije. Najviše ih zanimaju teme sigurnog korištenja uređaja i društvenih mreža, te utjecaja digitalnih uređaja na mentalno zdravlje i psihološku dobrobit djece. Kao najčešće korišten izvor informacija roditelji navode iskustva drugih roditelja.

Ograničenje ovog istraživanja je uzorak, koji je prigodni, a ne reprezentativni, stoga se ovi rezultati ne mogu primijeniti na cjelokupnu populaciju roditelja djece rane osnovnoškolske dobi jer se polazi od pretpostavke da su ispitanici bili roditelji kojima je ova tema važna. Stoga bi se u budućim istraživanjima trebao odabrati reprezentativni uzorak. Za dublje razumijevanje istražene problematike, korisno bi bilo analizirati utjecaj sociodemografskih karakteristika na pojedine varijable obuhvaćene istraživačkim pitanjima, primjerice kakva su iskustva/stavovi/informacijske potrebe/samoprocjena sposobnosti medijskog odgoja roditelja s obzirom na njihove sociodemografske karakteristike. Također, veza između pojedinih varijabli koje se odnose na različita istraživačka pitanja, primjerice veza između samoprocjene sposobnosti medijskog odgoja i iskustava odgoja (ili informacijskih potreba roditelja) dala bi dublji uvid u istraženu temu.

8. Literatura

1. Bartaković, S.; Sindik, J. Medijacijska uloga roditelja prilikom djetetovog gledanja televizije. // Avta iadertina 13, 2(2016), str. 95-113. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/280214> (2024-07-31)
2. Bilić, V. Odgajanje i odrastanje u digitalnom vremenu. Zagreb: Obrazovni izazovi, 2020.
3. Bogović, B. Medijski odgoj u školama je preduvjet za stvaranje odgovornih i digitalno pismenih mladih ljudi, 2023. URL: <https://www.universitas-portal.hr/medijski-odgoj-u-skolama-je-preduvjet-za-stvaranje-odgovornih-i-digitalno-pismenih-mladih-ljudi/> (2024-09-07)
4. Ciboci, L...[et al.]. Nacionalno istraživanje o sigurnosti djece na internetu: HR Kids Online, 2020. URL: <http://hrkids.online/prez/EUKidsOnlineHRfinal.pdf> (2024-07-29)
5. Ciboci, L.; Kanižaj, I.; Labaš, D. Media education from the perspective of parents of preschool children: challenges and trends in free time media use. // Medijska istraživanja : znanstveno-stručni časopis za novinarstvo i medije 20, 2(2014), str. 53-67. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/197614> (2024-08-24)
6. Davis, V. Interconnected but underprotected? parents' methods and motivations for information seeking on digital safety issues. // Cyberpsychology, behavior, and social networking 15, 12(2012), str. 669-674. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/23098226/> (2024-01-24)
7. Denić, N...[et al.]. Prilog istraživanju zaštite djece u korištenju Interneta. // Tehnički vjesnik 24, 2(2017), str. 525-533. URL: <https://hrcak.srce.hr/186097> (2024-01-09)
8. Dillon, K. P.; Bushman, B. J. Effects of exposure to gun violence in movies on children's interest in real guns. // JAMA Pediatrics 171, 11(2017), str. 1057-1062. URL: https://www.researchgate.net/publication/320209888_Effects_of_Exposure_to_Gun_Violence_in_Movies_on_Children's_Interest_in_Real_Guns (2024-08-26)
9. Diwanji, P. Introducing the Family Link app: helping families navigate technology together, 2017. URL: <https://blog.google/technology/families/introducing-family-link-app-helping-families-navigate-technology-together/> (2024-09-17)
10. Djeca i mediji : knjižica za roditelje i skrbnike djece. / priredili Robert Tomljenović, Marin Ileš i Gorana Banda. Zagreb : Agencija za elektroničke medije : UNICEF-ov ured za Republiku Hrvatsku, 2018.

11. Dokler, A. OLLIE: alat za izradu individualnog i obiteljskog plana korištenja medija, 2023. URL: <https://www.medijskapismenost.hr/ollie-alat-za-izradu-individualnog-i-obiteljskog-plana-koristenja-medija/> (2024-07-17)
12. Duignan, B. Mass media. // Encyclopedia Britannica. URL: <https://www.britannica.com/topic/mass-media> (2024-07-02)
13. Đuran, A.; Koprivnjak, D.; Maček, N. Utjecaj medija i uloga odraslih na odgoj i obrazovanje djece predškolske i rane školske dobi. // Communication management review 4, 1(2019), str. 272-285. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/326261> (2024-07-30)
14. Faibisoff, S. G.; Ely, D. P. Information and information needs, 1974. URL: <https://eric.ed.gov/?id=ED100311> (2024-07-31)
15. Hadija, S. Efekti prekomjernog korištenja digitalnih uređaja na ponašanje djece u ranoj dobi. // Vjesnik 20, 55(2021), str. 22-24. URL: https://www.zzzjdnz.hr/downloadf/_vjesnik_br_55.pdf (2024-07-06)
16. Istraživanje o iskustvima i ponašanjima djece na Internetu i na društvenoj mreži Facebook, 2014. URL: <https://www.poliklinika-djeca.hr/istrazivanja/istrazivanje-o-iskustvima-i-ponasanjima-djece-na-internetu-i-na-drustvenoj-mrezi-facebook-2/> (2024-08-24)
17. Istraživanje o korištenju Interneta, mobitela i drugih tehnologija, 2010. URL: <https://www.poliklinika-djeca.hr/istrazivanja/istrazivanje-o-koristenju-interneta-mobitela-i-drugih-tehnologija/> (2024-08-24)
18. Kada djetetu kupiti prvi mobitel?, 2017. URL: <https://www.medijskapismenost.hr/prvi-mobitel/> (2024-08-28)
19. Kids & tech: 12 tips for parents in the digital age, 2024. URL: <https://www.healthychildren.org/English/family-life/Media/Pages/Tips-for-Parents-Digital-Age.aspx> (2024-09-17)
20. Kimer, K. Uloga medija u obiteljskom odgoju. // Didaskalos 2, 2(2018), str. 43-52. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/341390> (2024-07-30)
21. Krpan, K.; Sindik, J.; Bartaković, S. Knjižnica – podrška roditeljima u medijskom opismenjavanju i medijskom odgoju djece. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 60, 2-3(2017), str. 265-278. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/288811> (2024-07-30)
22. Labaš, D.; Marinčić, P. Mediji kao sredstvo zabave u očima djece. // Medianali 12, 15(2018), str. 1-32. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/288270> (2024-07-02)
23. Levy, E. Parenting in the digital age: how are we doing. London: Parent Zone: Making the Internet work for Families, 2017. Str. 1-10. URL:

- https://parentzone.org.uk/sites/default/files/2021-12/PZ_Parenting_in_the_Digital_Age_2017.pdf (2024-01-24)
24. Ljubić Nežić, K. Poticanje razvoja medijske pismenosti u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju. // *Communication management review* 4, 1(2019), str. 284-301. URL: <https://hrcak.srce.hr/223683> (2024-07-12)
25. Martinović, I.; Bakota, S.; Badurina, B. Informacijske potrebe i informacijsko ponašanje učenika i učenica I. gimnazije u Osijeku pri pretraživanju zdravstvenih informacija. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 61, 2(2018), str. 1-27. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/318139> (2024-07-31)
26. Masovni mediji. // *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža*, 2013. – 2024. URL: <https://enciklopedija.hr/clanak/masovni-mediji> (2024-07-02)
27. Medijska pismenost.hr. URL: <https://www.medijskapismenost.hr/> (2024-07-17)
28. Mesch, G. S. Family characteristics and intergenerational conflicts over the internet. // *Information, communication & society* 9, 4(2006), str. 473-495. URL: https://www.researchgate.net/publication/232851496_Family_Characteristics_and_Intergenerational_Conflicts_over_the_Internet (2024-08-28)
29. Mesch, G. S. Family relations and the internet: exploring a family boundaries approach. // *The journal of family communication* 6, 2(2006), str. 119-138. URL: https://www.researchgate.net/publication/251956580_Family_Relations_and_the_Internet_Exploring_a_Family_Boundaries_Approach (2024-08-28)
30. Miliša, Z.; Tolić, M.; Vertovšek, N. *Mediji i mladi: prevencija ovisnosti o medijskoj manipulaciji*. Zagreb: Sveučilišna knjižara, 2009.
31. Naši savjeti i preporuke. OLLIE. URL: <https://decide.unicath.hr/ollie/savjeti.html> (2024-09-08)
32. Omiunu, O. G. Conceptualizing information need: a phenomenological study. // *Journal of library and information sciences* 2, 2(2014), str. 29-54. URL: https://www.researchgate.net/publication/273499144_Conceptualizing_Information_Need_A_Phenomenological_Study (2024-07-31)
33. Perić, K...[et al.]. Pregled istraživanja o povezanosti upotrebe digitalne tehnologije i razvoja djece. // *Društvena istraživanja : časopis za opća društvena pitanja* 31, 2(2022), str. 343-363. URL: <https://hrcak.srce.hr/280293> (2024-07-02)
34. Pojmovnik. Medijska pismenost.hr. URL: <https://www.medijskapismenost.hr/pojmovnik/> (2024-07-13)

35. Preporuke za zaštitu djece i sigurno korištenje elektroničkih medija / urednik Robert Tomljenović. Zagreb: Agencija za elektroničke medije, 2016.
36. Prvo nacionalno istraživanje o predškolskoj djeci pred malim ekranima (rezultati), 2017.
URL: <https://www.poliklinika-djeca.hr/istrazivanja/prvo-nacionalno-istrazivanje-o-predskolskoj-djeci-pred-malim-ekranima/> (2024-08-24)
37. Računalna sigurnost. // Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. URL: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=68380> (2024-01-06)
38. Ružić, N. Zaštita djece na Internetu. // Nova prisutnost 9, 1 (2011), str. 155-170. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/107746> (2024-01-08)
39. Sindik, J. Kako roditelji percipiraju utjecaj medija na predškolsku djecu?. // Medijska istraživanja 18, 1(2012), str. 5-32. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/127108> (2024-07-30)
40. Štastná, L.; Wolák, R. Media education in a family: do parents have anything to rely on?. // European journal of science and theology 10,1(2014), str. 159-173. URL: https://www.researchgate.net/publication/289224104_Media_education_in_a_family_do_parents_have_anything_to_rely_on (2024-08-01)
41. Tolić, M. Temeljni pojmovi suvremene medijske pedagogije. // Život i škola 22, 2(2009), str. 97-103. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/73170> (2024-07-30)
42. Williams, T. M. The impact of television: a natural experiment in three communities. Orlando: Academic Press, 1986.
43. Zgrabljic Rotar, N. Uvod u medije i medijsku pismenost. Zagreb: Leykam, 2023.
44. Žitinski, M. Što je medijska pismenost? // Obnovljeni život 64, 2(2009), str. 233-246. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/58603> (2024-08-26)

9. Prilozi

Prilog 1 – anketni upitnik

Stavovi, znanje i informacijske potrebe roditelja o dječjem korištenju medija i digitalnih uređaja

Poštovani,

pred Vama se nalazi upitnik kojim se žele ispitati Vaši stavovi, znanje i informacijske potrebe o dječjem korištenju medija i digitalnih uređaja. Istraživanje se provodi na Odsjeku za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta u Osijeku. Upitnik je anonimn, a za rješavanje je potrebno oko 10 minuta. Unaprijed se zahvaljujemo na sudjelovanju u ovom istraživanju!

Sudjelovanje u ovom istraživanju je dobrovoljno i svi su odgovori anonimni. Svi rezultati bit će analizirani na grupnoj, a ne individualnoj razini. Pristup podacima u svrhu obrade imat će samo autori istraživanja, a obrađivat će se u skladu s načelima Opće uredbe o zaštiti podataka EU (2016 / 679).

Autorice istraživanja:

Bernarda Bošnjak, studentica druge godine diplomskog studija Nakladništva i Informatologije

izv. prof. dr. sc. Snježana Stanarević Katavić

1. Kojeg ste spola?

- a. ženskog
- b. muškog

2. Koliko imate godina?

- a. 21 – 30
- b. 31 – 40
- c. 41 – 50
- d. 51 ili više

3. Koji je Vaš najviši završeni obrazovni stupanj?

- a. osnovna škola
- b. srednja škola

- c. viša škola ili fakultet
- d. magisterij ili doktorat

4. Koliko imate djece?

- a. 1
- b. 2
- c. 3
- d. 4
- e. 5 ili više

Ukoliko imate više djece koja pohađaju niže razrede osnovne škole (1.-4. razred), molimo Vas da na sljedeća pitanja odgovarate za svoje najstarije dijete u nižim razredima osnovne škole.

5. Koji razred pohađa Vaše dijete?

- a. 1.
- b. 2.
- c. 3.
- d. 4.

6. Kojim uređajima Vaše dijete ima pristup u Vašem domu? Moguće je označiti više odgovora.

- a. televizoru
- b. stolnom ili prijenosnom računalu
- c. tabletu
- d. mobitelu
- e. pametnom satu
- f. igraćim konzolama (npr. Nintendo, PlayStation)
- g. nešto drugo _____

7. Koliko vremena dnevno u prosjeku Vaše dijete koristi digitalne uređaje i medije radnim danom?

- a. do 30 minuta
- b. do 1 h
- c. do 1h i 30 minuta
- d. do 2 h
- e. do 2 h i 30 minuta
- f. do 3 h
- g. do 4 h
- h. više od 4 h

8. Koliko vremena dnevno u prosjeku Vaše dijete koristi digitalne uređaje i medije vikendom i praznicima?

- a. do 30 minuta
- b. do 1 h
- c. do 1h i 30 minuta
- d. do 2 h
- e. do 2 h i 30 minuta
- f. do 3 h
- g. do 4 h
- h. više od 4 h

9. Ograničavate li djetetu vrijeme korištenja digitalnih uređaja i medija?

- a. da, svakodnevno
- b. samo radnim danima
- c. ponekad po potrebi

d. uglavnom ne

10. Imate li u obitelji dogovorena pravila korištenja digitalnih uređaja i medija (npr. mobitele ne koristimo za stolom za vrijeme jela i sl.)

a. Nismo nikada dogovorili pravila, nego ih postavljamo po potrebi.

b. Imamo okvirno dogovorena pravila.

c. Imamo jasno dogovorena pravila koja vrijede za sve članove obitelji.

11. Koristite li digitalne uređaje kao nagradu/kaznu za djetetovo ponašanje?

a. da

b. ne

12. Koliko često je uporaba digitalnih uređaja i medija izvor sukoba i nesuglasica između Vas i djece?

a. svakodnevno

b. često

c. ponekad

d. rijetko

e. gotovo nikada

13. U kojoj mjeri Vi i Vaš partner/ica ili suprug/a imate usuglašene stavove o medijskom odgoju Vašeg djeteta i uporabi digitalnih uređaja?

a. u potpunosti da

b. uglavnom da

c. ni da ni ne

d. uglavnom ne

e. u potpunosti ne

14. Provjeravate li je li medijski sadržaj kojem je Vaše dijete izloženo u skladu s njegovom dobi (npr. crtici, igrice i sl.)?

a. uvijek

- b. ponekad
- c. rijetko
- d. nikada

15. Koliko Vam je osobno važna tema medijskog odgoja djece?

- a. nevažna
- b. uglavnom nevažna
- c. ni važna ni nevažno
- d. uglavnom važna
- e. izrazito važna

16. U kojoj ste mjeri sa svojim djetetom razgovarali o tome na koji način i u koje svrhe koristimo digitalne uređaje?

- a. detaljno
- b. djelomično
- c. uopće ne

17. U kojoj ste mjeri sa svojim djetetom razgovarali o opasnostima na internetu, neprimjerenim sadržajima, beskorisnim sadržajima i sl.?

- d. detaljno
- e. djelomično
- f. uopće ne

18. U kojoj ste se mjeri informirali o preporukama vezanima za uporabu medija i digitalnih uređaja u dječjoj dobi?

- a. detaljno
- b. djelomično
- c. uopće ne

19. Biste li htjeli dobiti dodatne informacije i smjernice o medijskom odgoju Vaše djece?

- a. da
- b. ne

20. Koje ste izvore dosada koristili za dobivanje savjeta i informacija o korištenju digitalnih uređaja od strane djece? Moguće je označiti više odgovora.

- a. roditelje druge djece koje osobno poznajem
- b. članke na popularnim portalima na internetu
- c. preporuke stručnih organizacija dostupne na internetu
- d. učitelje
- e. čitao/la sam knjige o navedenoj temi
- f. roditelje u grupama preko društvenih mreža
- g. predavanja stručnjaka
- h. ništa od navedenog jer ne tražim savjete i informacije
- i. nešto drugo _____

21. Označite teme medijskog odgoja o kojima biste voljeli saznati više. Moguće je označiti više odgovora.

- a. izbor tema o kojima je važno razgovarati s djecom u vezi medija i digitalnih uređaja
- b. zašto je medijski odgoj djece važan
- c. kako pristupiti djetetu u razgovoru o digitalnim uređajima
- b. kako nadzirati dječju uporabu digitalnih uređaja i medija
- c. kako pomoći djetetu da nauči sigurno koristiti digitalne uređaje
- d. kako pomoći djetetu da razvije kritičko mišljenje u vezi medijskih sadržaja
- e. koje su preporuke o vremenu korištenja digitalnih uređaja u skladu s dobi
- f. kako djetetu pomoći da sigurno i odgovorno koristi društvene mreže

- g. kako prepoznati kvalitetan medijski sadržaj za dijete
- h. kako utvrditi kvalitetu i korisnost aplikacija koje dijete želi koristiti
- i. nešto drugo _____

22. Koje Vas moguće posljedice utjecaja digitalnih tehnologija na djecu zanimaju? Moguće je označiti više odgovora.

Utjecaj digitalnih tehnologija na:

- a. društvene vještine djece
- b. komunikacijske sposobnosti djece
- c. školski uspjeh
- d. radne navike
- e. sposobnost koncentracije
- f. mentalno zdravlje i psihološku dobrobit
- g. vrijednosti, etiku i moral
- h. fizičko zdravlje (kretanje i boravak na otvorenom)
- i. nešto drugo _____

23. U kojoj ste mjeri zabrinuti...	uopće ne	uglavnom ne	ni da ni ne	uglavnom da	u potpunosti da
a. oko trenutnih navika korištenja digitalnih uređaja i medija od strane Vašeg djeteta					
b. oko vremena koje dijete provodi koristeći digitalne uređaje					
c. da će Vaše dijete razviti nezdrave navike korištenja digitalnih uređaja i medija					

d. oko mogućih negativnih posljedica utjecaja digitalnih uređaja i medija na Vaše dijete					
e. oko sigurnosti Vašeg djeteta dok koristi digitalne uređaje					
f. oko sadržaja s kojima se dijete susreće					

24. Koliko vjerujete u svoju sposobnost...	uopće ne	uglavnom ne	ni da ni ne	uglavnom da	u potpunosti da
a. nadzora uporabe medija i digitalnih uređaja od strane Vašeg djeteta					
b. podučavanja djeteta zdravim navikama uporabe medija i digitalnih uređaja					
c. podučavanja djeteta kritičkim vještinama uporabe medija i digitalnih uređaja					
d. podučavanja djeteta sigurnom korištenju digitalnih uređaja					

25. U kojoj se mjeri slažete s navedenim tvrdnjama?	uopće ne	uglavnom ne	ni da ni ne	uglavnom da	u potpunosti da
a. Dijete treba imati ograničen pristup digitalnim uređajima kako bi razvilo raznolike interese.					

b. Prihvaćam da su digitalni uređaji postali sastavni dio suvremenog djetinjstva i nastojim naučiti kako ih najbolje integrirati u život svoje djece.					
c. Smatram važnim uspostaviti jasna pravila o korištenju digitalnih uređaja kod kuće.					
d. Roditelji trebaju biti aktivno uključeni u aktivnosti djeteta na digitalnim uređajima kako bi osigurali sigurnost i odgovorno korištenje.					
e. Važno je razgovarati s drugim roditeljima o strategijama i iskustvima u upravljanju korištenjem medija i digitalnih uređaja kod djece.					
f. Škole bi trebale surađivati s roditeljima kako bi zajedno radili na promicanju sigurnog i odgovornog korištenja medija kod djece.					

26. Ima li Vaše dijete profil na nekoj društvenoj mreži (Facebook, TikTok, Instagram i dr.)?

- a. da
- b. ne
- c. ne znam

27. Je li dijete dobilo Vaše dopuštenje ili dopuštenje drugog roditelja za kreiranje računa na nekoj društvenoj mreži?

- a. da

b. ne

28. Posjeduje li Vaše dijete vlastiti mobilni uređaj?

a. da

b. ne

29. S koliko godina je Vaše dijete dobilo vlastiti mobilni uređaj? (molimo Vas da na crtu upišete broj)

30. Iz kojeg razloga ste djetetu kupili vlastiti mobilni uređaj? Moguće je označiti više odgovora.

a. sva djeca ga imaju

b. da nam je uvijek dostupno

c. radi zabave i učenja

d. radi komunikacije i druženja s prijateljima

e. nešto drugo _____

31. Koristite li neki alat za roditeljski nadzor nad mobilnim uređajem Vašeg djeteta (npr. Google Family Link, Norton Family i sl.)?

a. da

b. ne

32. Molimo Vas da navedete koji alat za roditeljski nadzor nad mobilnim uređajem Vašeg djeteta koristite. _____

33. U koje svrhe koristite roditeljski nadzor nad mobilnim uređajem Vašeg djeteta? Moguće je označiti više odgovora.

a. za ograničavanje vremena korištenja uređaja i aplikacija

b. za kontrolu aplikacija i igrica koje dijete želi preuzeti

c. za filtriranje sadržaja kojima dijete može pristupiti

d. za nadzor poruka i poziva djeteta

e. za praćenje lokacije djeteta

f. nešto drugo _____